

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра: публічного управління та адміністрування**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня освітнього ступеня магістра

на тему:

**«Механізми державного управління енергозбереженням на
регіональному рівні (на матеріалах Волочиського району)»**

Виконала: студентка магістратури
за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування

Семенець О.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник: д.е.н., доцент, професор
кафедри

Войцещук А.Д.

(прізвище та ініціали)

Рецензент:

(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2020 рік

Анотація

Семенець О.П. Механізми державного управління енергозбереженням на регіональному рівні (на матеріалах Волочиського району) - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2020. – 90 с.

Проведений аналіз сучасних наукових поглядів щодо сутності поняття «енергозбереження», визначено сутність механізмів державного управління енергозбереженням на регіональному рівні. Виявлено особливості реалізації державної політики енергозбереження в розвинених країнах світу.

Визначено, що в Україні сформована організаційно-інституційна структура управління енергозбереженням, що має багатофакторний, міжгалузевий характер, на основі одного центрального органу виконавчої влади (Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України). З'ясовано, що передбачений законодавством фінансовий механізм управління енергозбереженням включає наступні інструменти: стимулювання енергозбереження; плата за нераціональне використання ПЕР, штрафні санкції; джерела фінансування заходів щодо економії й раціонального використання ПЕР.

Розроблено алгоритм управління енергозбереженням на регіональному рівні, який передбачає реалізацію послідовних етапів з урахуванням необхідності переходу до впровадження довгострокових енергозберігаючих проектів. Науково обґрунтовано напрями удосконалення організаційного та економічного механізмів управління енергозбереженням на основі застосування комплексного підходу. Удосконалено інформаційний механізм управління енергозбереженням шляхом створення єдиного інформаційного центру з енергозбереження, який дозволить не тільки підвищити інформованість усіх суб'єктів господарювання, але й забезпечить

інформаційно-аналітичну підтримку прийняття рішень у сфері енергозбереження.

Ключові слова: енергозбереження, енергоефективність, механізми державного управління енергозбереженням на регіональному рівні, алгоритм управління енергозбереженням на регіональному рівні.

Summary

Semenets OP Mechanisms of state management of energy saving at the regional level (on the materials of Volochysk district) - Qualification scientific work on the rights of the manuscript. Master's thesis on obtaining a master's degree in the specialty 281 Public administration and administration. - Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, Khmelnytsky, 2020. - 90 p.

The analysis of modern scientific views on the essence of the concept of "energy saving", the essence of the mechanisms of state management of energy saving at the regional level. Peculiarities of realization of the state policy of energy saving in the developed countries of the world are revealed.

It is determined that the organizational and institutional structure of energy saving management has been formed in Ukraine, it has been clarified that the financial mechanism of energy saving management is provided by the legislation.

The algorithm of energy saving management at the regional level is developed, the directions of improvement of organizational and economic mechanisms of energy saving management on the basis of application of the complex approach are scientifically substantiated, the information mechanism of energy saving management is improved.

Key words: energy saving, energy efficiency, mechanisms of state management of energy saving at the regional level, algorithm of energy saving management at the regional level.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	9
1.1. Поняття та складові механізму державного управління енергозбереженням на регіональному рівні.....	9
1.2. Зарубіжний досвід управління енергозбереженням на регіональному рівні.....	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ У ВОЛОЧИСЬКОМУ РАЙОНІ ..	25
2.1. Інституційне забезпечення реалізації державної політики енергозбереження на регіональному рівні	25
2.2. Фінансовий механізм управління енергозбереженням у Волочиському районі.....	33
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ...	44
3.1. Розробка алгоритму управління енергозбереженням на рівні регіону	44
3.2. Напрями розвитку економічного та інформаційного механізмів управління енергозбереженням на регіональному рівні.....	59
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми. Наявність доступних і зручних для використання джерел енергії є найважливішим чинником розвитку економіки. Кожному рівню соціально-економічного розвитку відповідає своя структура енергоспоживання, яка зазвичай прагне до оптимальної. Перехід до наступного ступеня можливий тільки на основі нової технічної бази і, як правило, супроводжується значним зростанням енергоспоживання. Енергетична інфраструктура світового господарства, що сформувалася протягом останніх десятиліть, заснована, головним чином, на використанні вичерпних паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР). Застосування альтернативних – обмежено високими витратами та вимагає створення принципово нової інфраструктури господарства й тому навряд чи стане визначальним у недалекому майбутньому. Нові види енергії, що «вписуються» у задану систему енергопостачання, поки не знайдені. Саме недолік ПЕР являє загрозу економічному розвитку країни.

Отже, в умовах обмеженості ПЕР, особливо при енергетичній структурі світової економіки, що склалася, питання більш раціонального й ощадливого використання енергії є досить актуальним для всіх без винятку регіонів України. Низька ефективність використання енергоресурсів в Україні є наслідком відсутності реальної державної політики енергозбереження в адміністративно-командній економіці, яка склалася ще за радянських часів. Починаючи з 1994 р. вводилися певні вимоги до діяльності суб'єктів господарювання, спрямовані на енергозбереження, відбувалися інституційні перетворення, активізувалася законодавча діяльність у даній сфері, але підвищення ефективності використання ПЕР все-таки не відбулося. Причиною ситуації, що склалася, у значній мірі, є відсутність злагоджених механізмів управління енергозбереженням на регіональному рівні, які

забезпечують узгодження інтересів усіх суб'єктів державної енергозберігаючої політики.

Перехід до активної державної політики енергозбереження, яка буде підкріплена діючими механізмами управління енергозбереженням, є актуальним завданням, вирішення якого забезпечить значні економічні переваги, як для України в цілому, так і для її регіонів: зростання загальної ефективності функціонування економіки, поліпшення її структури, підвищення конкурентоспроможності продукції на світових ринках, зниження екологічного навантаження на навколишнє природне середовище, більш комфортні умови для проживання людей.

Основу для розвитку ідей енергозбереження заклали праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема, І.А. Башмакова [5], Н.І. Воропай [9], І.М. Заремби [18] та ін. Безпосередньо формуванню й реалізації державної енергозберігаючої політики, розвитку державних механізмів управління енергозбереженням в Україні присвячені роботи А.А. Долінського [12], О.Б. Коротича [28], В.В. Ліра [33], В.В. Микитенка [36], О.В. Овсієнко [39], О.М. Суходолі [72], В.І. Тітяєва [76], І.А. Франчука [79] та ін. При всій цінності й актуальності проведених досліджень зберігається необхідність застосування комплексного підходу до розвитку механізмів управління енергозбереженням на регіональному рівні, який би дозволив погодити інтереси всіх учасників енергозберігаючої політики.

Висока соціально-економічна значущість енергозбереження обумовила вибір теми, визначила мету й завдання, структуру та зміст магістерської роботи.

Мета й завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування й розробка напрямів удосконалення механізмів державного управління енергозбереженням на регіональному рівні на основі узгодження інтересів суб'єктів господарювання й органів державної влади.

Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність вирішення наступних **задач**:

- узагальнити сучасні наукові погляди щодо сутності поняття механізму державного управління енергозбереженням на регіональному рівні;
- дослідити зарубіжний досвід управління енергозбереженням на регіональному рівні;
- проаналізувати інституційне забезпечення реалізації державної політики енергозбереження на регіональному рівні;
- оцінити ефективність застосування фінансових механізмів управління енергозбереженням у Волочиському районі;
- розробити алгоритм управління енергозбереженням на регіональному рівні;
- обґрунтувати напрями удосконалення економічного та інформаційного механізмів управління енергозбереженням на рівні регіону.

Об'єктом дослідження є процес управління енергозбереженням на регіональному рівні.

Предмет дослідження – напрями удосконалення механізмів державного управління енергозбереженням у Волочиському районі.

Методи дослідження. Методичну основу роботи становлять загальнонаукові і спеціальні методи досліджень, а саме: методи аналізу й синтезу – для уточнення сутності поняття «енергозбереження», для розробки системи інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері енергозбереження; порівняння – для здійснення порівняльного аналізу механізмів управління енергозбереженням у контексті вітчизняного й світового досвіду, а також методи узагальнення результатів при формуванні висновків. Системний підхід було використано для визначення структурних елементів механізмів управління

енергозбереженням і дослідження їх взаємозв'язків, для обґрунтування рекомендацій з удосконалення механізмів управління енергозбереженням.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені пропозиції щодо удосконалення механізмів державного управління енергозбереженням на регіональному рівні дозволяють створити умови для переходу економіки на енергозберігаючий шлях розвитку, підвищити результативність реалізації державної енергозберігаючої політики. Окремі пропозиції можуть послужити базою для більш поглибленого дослідження проблем по даній тематиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

1.1. Поняття та складові механізму державного управління енергозбереженням на регіональному рівні

Управління покликане активізувати і актуалізувати використання всіх видів наявних ресурсів, відкриваючи нові можливості, створюючи стимулюючі умови, підтримуючи сприятливе середовище для підвищення ефективності господарювання та зростання якості життя населення. При цьому виявляється певна залежність між повнотою реалізації накопиченого потенціалу і якістю управління. Вона проявляється в наступному: чим вище професійний рівень управління, тим краще використовується і примножується наявний потенціал. Таким чином, ступінь реалізації власного потенціалу зумовлюється рівнем управління. Цей взаємозв'язок є наявною закономірністю сучасного управління [38, с. 8].

Перед сучасною наукою управління стоїть завдання розробити механізми, які дозволять забезпечити найбільш ефективно досягнення цілей. Слід зазначити, що поняття «механізм управління» поки не отримало чіткого визначення та наочного відображення. В економічній літературі його часто ототожнюють з поняттям «система управління», що призводить до тавтології і розмитості формулювань. Система управління – це сукупність компонентів, що включає органи управління, цільові стратегічні установки, принципи, функції, структури, ресурси, методи, технології та інструменти, тісно взаємопов'язаних між собою, утворюють інтеграційну цілісність і формують механізм впливу на національне господарство, потенціал, соціально-економічні процеси, умови життєдіяльності населення, організацій та

домашніх господарств з метою підвищення якості життя населення [80, с. 7]. З цього формулювання випливає, що система управління формує механізм управління, причому за допомогою всіх основних, названих вище елементів: дій органів управління, цільових установок, принципів, функцій, структур, ресурсів, методів, технологій, інструментів управління. Можна сказати, що механізм управління не може бути без цих системних компонентів, і в той же час – без механізму управління немає системи управління як такої. Існує зв'язок і певна залежність системи управління від зовнішніх чинників: соціально-економічної політики та державного регулювання, умов зовнішнього середовища, сучасних досягнень національного та зарубіжного менеджменту, закономірностей управління [28, с. 33]. «Механізм управління» – це вже більш конкретизований термін, який по суті відображає спосіб приведення об'єкта управління до певного бажаного стану [80, с. 8].

Базовим елементом терміну «механізм управління» є поняття самого механізму. Механізми бувають різні за конструкцією і призначенням, становлять основу більшості машин, приладів та пристроїв. В економічній науці поняття «механізм» вживається у переносному значенні і означає «внутрішню будову, систему чого-небудь». Найімовірніше цей термін запозичено із природничих і технічних наук. «Механізм» із грецької мови перекладається як «зброя, машина» і на сьогодні має такі основні значення:

1. Пристрій для передачі і перетворення рухів, у якому рух одного або декількох елементів викликає певні рухи решти.
2. Внутрішній пристрій, внутрішня будова машини, устаткування.
3. Сукупність станів і процесів, із яких складається будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, економічне, психологічне явище.
4. Система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [13, с. 355]. Механізм управління – складна управлінська категорія. Аналіз літератури стосовно трактування цього терміну різними авторами подано у табл. А.1. додатку А

О. Федорчак усі механізми управління поділяє на три типи: механізми-знаряддя (інструменти); механізми-системи (набір взаємопов'язаних елементів); механізми-процедури (послідовність певних перетворень) [78].

На нашу думку, поняття «механізм» і поняття «процес» не можна порівнювати між собою, оскільки процес – це лише послідовність дій, етапів перетворення чого-небудь, а механізм – це значно ширше поняття, яке охоплює різноманітні інструменти, важелі, засоби, стимули державного управління. Також не доцільно ототожнювати поняття «механізм» із поняттями «знаряддя» чи «інструмент», оскільки до складу механізму управління, окрім інструментів, належать також методи, важелі, політика, правове, нормативне та інформаційне забезпечення тощо. Саме лише існування інструментів не в змозі забезпечити практичну реалізацію державного управління.

Під механізмом управління в найбільш загальному вигляді повинна розумітися сукупність системних елементів, тісно взаємопов'язаних між собою, при впливі на один або декілька з яких відбувається певне функціонування або зміна інших елементів системи, що викликають, в свою чергу, необхідні процеси в об'єктах управління [38, с. 19]. При цьому як в теоретичному аспекті, так і в реальній практиці можна виділяти і розглядати в механізмі регіонального управління окремі його види (або складові): організаційний, економічний, фінансовий, бюджетний, соціально-психологічний, адміністративний, інституційний, суспільно-політичний та інші, кожен з яких здатний здійснювати певний вплив на об'єкти управління. Як правило, у практичній діяльності використовуються всі перераховані системні складові загального механізму регіонального управління, причому в різних поєднаннях, пропорціях і співвідношеннях.

Аналіз наведених у табл. А1 визначень дає змогу зробити висновок про те, що механізм управління – це механізм як система, призначена для практичного здійснення управління та досягнення поставлених цілей, яка має

визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним нормативно-правовим, фінансово-економічним та інформаційним забезпеченням. Тепер проаналізуємо другу складову поняття «механізм державного управління енергозбереженням» – сутність енергозбереження. Незважаючи на високу актуальність проблеми енергозбереження, однозначного визначення даного поняття не існує (табл. А.2).

На нашу думку, усі наведені у табл. А.2 підходи й визначення щодо сутності поняття «енергозбереження», мають істотний недолік: вони не визначають енергозбереження, як складну економічну категорію.

Для виділення визначення сутності поняття «енергозбереження» було розглянуто деякі закономірності, виходячи з того, що енергозбереження є ключовою ланкою комплексної глобальної проблеми «енергетика – екологія – економіка – суспільство». Взаємозв'язки енергетики й економіки, з одного боку, змінюються під впливом соціальної й економічної сфер, науково-технічної бази, методів і механізмів управління, кон'юнктури світових ринків, стану навколишнього середовища й енергетичної бази, з іншого боку – мають на них вплив за рахунок зворотних зв'язків.

Наявність прямих і зворотних зв'язків між енергетикою та економікою ускладнює механізми їх взаємовпливу. Розвиток негативних процесів в економіці веде, як правило, до подорожчання ПЕР, до зниження платоспроможного попиту на них, що викликає кризові явища в енергетиці, навіть в енергозабезпечених регіонах. Остання обставина призводить, у свою чергу, до появи проблем у виробничій та соціально-екологічній сферах.

Взаємозалежність енергетики, економіки й екології в останні десятиліття підсилюється й проектується на соціальну сферу. Це підтверджується великою кількістю наукових досліджень. Наприклад, Н.І. Воропай у роботі «Глобальні тенденції в енергетиці на рубежі сторіч» [9, с. 39] показує, що економічне зростання супроводжується збільшенням витрат

енергоресурсів. Підтвердженням цьому є дані, наведені Н. Байковим [4, с. 48] (табл. 1.4).

Ще однією закономірністю, представленою Ю. Корякіним у роботі «Від Чорнобиля до Кіото» [29, с. 22] і Е. Ф. Казанцевим у роботі «Енергетика, економіка й екологія» [20] є тісний зв'язок між енергозабезпеченням і могутністю держави, енергоспоживанням і добробутом народу. Володіння значними запасами енергоресурсів сьогодні визначає не тільки економічну, але й політичну могутність держави.

Крім вище перерахованих закономірностей взаємозалежності енергетики, економіки й екології слід виділити також: збільшення цін на енергоресурси значною мірою визначає енергетичні витрати виробників і конкурентоспроможність вітчизняної продукції, у тому числі й на міжнародних ринках; ефективність виробництва залежить, з одного боку – від енергонасиченості капіталу й енергооснащеності праці, з іншого боку – від рівня енерговіддачі.

Отже, заощадження енергії дозволяє забезпечити стійкий розвиток всієї системи «природа – суспільство – людина». Критерієм прийнятих рішень у такій системі є вже не окремі енергетичні, економічні й екологічні вимоги, а досягнення синергетичного ефекту, обумовленого взаємодією енергетичного сектору з іншими сферами економіки, з метою стійкого розвитку країни й підвищення якості життя її населення.

Таким чином, під енергозбереженням доцільно розуміти процес раціонального використання енергоресурсів і залучення в господарський оборот поновлюваних джерел енергії з метою забезпечення енергоефективного економічного розвитку й підвищення добробуту населення країни, а також збереження екосистеми й не поновлюваних енергетичних ресурсів для майбутніх поколінь.

Вивчення сутності енергозбереження дозволило сформулювати ряд його особливостей як процесу:

а) енергозбереження орієнтоване на енергоефективне функціонування усіх об'єктів економіки й створення необхідних для цього умов;

б) за допомогою енергозбереження не створюється новий продукт, а знижуються енергетичні витрати виробництва, що підвищує конкурентоспроможність продукції на світових ринках;

в) уповільнюючи темпи зростання енергоспоживання, політика енергозбереження здатна заздалегідь попередити незворотний збиток навколишньому середовищу й зберегти непоновлювані енергоресурси для майбутніх поколінь;

г) забезпечуючи надійне й повне енергозабезпечення населення, енергозбереження сприяє поліпшенню соціальної ситуації в країні.

З вище викладеного можна визначити цілі енергозбереження на регіональному рівні:

- підвищення рівня енергоефективності економічного регіону;
- зниження сукупних суспільних витрат на виконання основних господарських функцій регіону в результаті зменшення енергетичних витрат;
- енергоефективне розміщення об'єктів виробництва, послуг і житлово-комунальної сфери;
- поліпшення паливно-енергетичного балансу регіону;
- підвищення рівня і якості життя населення в результаті зниження витрат регіонального бюджету на енергопостачання, витрат населення на комунальні послуги, забруднення навколишнього середовища об'єктами енергетики.

Сучасний розвиток країн світу певною мірою визначається результативністю політики енергозбереження. Аналіз вітчизняної практики впровадження заходів з енергозбереження свідчить про те, що існуючі механізми реалізації державної політики у цій сфері є неефективними, а виконання проектів енергозбереження залишається на низькому рівні. Основною проблемою такої ситуації є значні втрати ресурсів, постачання

яких здійснюється з використанням застарілих генеруючих потужностей; недосконалої структури виробництва та енергоспоживання; повільного впровадження передових технологій, спрямованих на енергозбереження; недосконалого нормативно-правового забезпечення; низької організації управління процесами енергозбереження; неналежного фінансування енергозберігаючих проектів та програм; відсутність дієвих економічних механізмів енергозбереження та стимулів для впровадження енергозберігаючих заходів. Отже, враховуючи вищезазвані проблеми, логічним є дослідження механізму енергозбереження як комплексного, інтегрального поняття, яке включає взаємопов'язані економічну, організаційно-управлінську, техніко-технологічну, соціальну, екологічну й правову складові Функціонування кожної складової механізму енергозбереження здійснюється за допомогою методів, інструментів та важелів впливу на реалізацію всього механізму енергозбереження в соціально-економічному просторі.

Безумовно, кожна складова знаходиться в безпосередній взаємодії з іншою та впливає на ефективність функціонування всього механізму енергозбереження, але в контексті даного дослідження зосередимо увагу на економічному інструментарії.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення інструментів реалізації механізму енергозбереження. Так, Тітяєвим В.І. [76, с. 222] узагальнено та визначено, що найбільш популярними економічними інструментами є податки та податкові пільги, у тому числі прискорена амортизація ресурсозберігаючого обладнання, субсидії та гранти, пільгові кредити і позики, стимулююча цінова політика, пряме державне фінансування проектів. На думку Кирєєвої О.А. [21] до таких інструментів належать ціна, оплата праці, податки, тарифи та інші економічні нормативи. Сердюк Т.В. [67, с. 54] вважає, що інструментарій політики заохочення енергозбереження включає запровадження податкових пільг та інвестиційних

кредитів, встановлення національних стандартів енергоспоживання, регулювання цін і тарифів на енергоносії, державне субсидювання проектів з енергозбереження в приватному секторі, фінансування досліджень та розробок в галузі енергозбереження, інформаційні кампанії та освітні програми.

Незважаючи на істотний доробок вивчення інструментарію механізму енергозбереження, вітчизняні науковці, на відміну від зарубіжних, недостатньо уваги приділяють дослідженню інструментів недержавного фінансування заходів енергозбереження, зокрема шляхом випуску інфраструктурних облігацій. В зарубіжній практиці, такий інструментарій активно використовується при фінансуванні інфраструктурних об'єктів, але у вітчизняних умовах така практика поки що не набула практичного застосування через низку причин, а саме через недосконалість нормативно – правового забезпечення та недовіру потенційних інвесторів до використання такого інструменту в своїй практиці.

Нами було проведено дослідження механізмів управління енергозбереженням та здійснена класифікація інструментів, які використовуються (рис. А.3). Підсумовуючи вищенаведене можемо визначити, що механізми державного управління енергозбереженням розглядається як система методів, важелів та інструментів впливу органів публічного управління спрямованих на забезпечення економії ПЕР, зменшення енергоємності продукції, зростання її конкурентоспроможності та підвищення енергоефективності регіону в цілому.

Грунтуючись на загальних теоретичних положеннях механізму як родового поняття, трактуваннях, що мають місце у фаховій літературі, механізми управління енергозбереженням на регіональному рівні розглядаються нами як сукупність форм, економічних методів та інструментів управління енергозбереженням, спрямованих на раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів через розвиток потенціалу

енергозбереження регіону, створення системи стимулів до ефективного використання палива й енергії, узгодження економічних інтересів різних категорій населення, підприємств та держави у сфері відповідальності за раціональне їх використання.

1.2. Зарубіжний досвід управління енергозбереженням на регіональному рівні

Аналіз досліджень у сфері енергозбереження [3; 79] показав, що зростання цін на енергоресурси з'явилося поштовхом до початку здійснення державної політики енергозбереження. Ця політика розвивалася не спонтанно, у результаті дії тільки ринкових сил, а як цілеспрямовані дії державних органів влади шляхом використання організаційних, науково-технічних і економічних заходів.

Для дослідження закордонного досвіду державного управління енергозбереженням нами була обрана група промислово розвинених країн (США, Японія, Данія), тому що події, що розвиваються в цей час у вітчизняній економіці, аналогічні наслідкам світової енергетичної кризи, але з певним лагом запізнювання. З урахуванням цього проведемо аналіз державного управління енергозбереженням у даних країнах, щоб створити загальний фон для обґрунтування власних рекомендацій в Україні.

Як свідчать літературні джерела, світова енергетична криза загострила необхідність розробки й реалізації на державному рівні цілого комплексу адміністративно-законодавчих заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання палива й енергії в різних сферах економіки. Першим заходом на шляху реалізації цієї мети стало утворення у 1974 р. Міжнародного енергетичного агентства (МЕА).

Одним з головних напрямів діяльності МЕА було: зміцнення енергетичної безпеки країн – учасників шляхом зниження енергоємності їхніх економік й створення великих стратегічних запасів нафти. Загальною

умовою участі в цій організації стала необхідність існування у складі державних органів управління спеціалізованих служб, що займаються питаннями енергозбереження.

Політика енергозбереження у США в різних її формах бере свій початок з 1973 р., тобто відразу після першого «нафтового шоку». До цього всі питання, пов'язані, як з енергозбереженням, так і з енергетичною політикою, не розглядалися як самостійні пріоритети. За період з 1973 р. по 2010 р. у США було прийнято безліч законів і різних урядових програм, спрямованих на підвищення енергетичної безпеки країни, зменшення її залежності від імпорту енергоносіїв. Крім рішення загальних проблем енергозбереження у США прийнято закони по окремих видах поновлюваних джерел енергії (далі – ПДЕ). Так, ще у 1970 р. було прийнято Закон з геотермальної енергетики, у 1974 р. – з сонячного теплопостачання; у 1978 р. – з фотоелектричних установках, з використання теплової енергії океану – у 1980 р.; з вітроенергетики [31, с. 192]. Ці закони відіграли позитивну роль у розвитку використання ПДЕ.

Серед цільових програм енергозбереження США варто також виділити, насамперед, енергетичні програми президентів Р. Ніксона й Дж. Картера [42, с. 238]. В умовах наростання енергетичної кризи американський уряд застосовував надзвичайні заходи – прямі обмеження на використання енергії й рідкого палива. Однак, незважаючи на адміністративні заборони й приписи, значних успіхів в економії енергії досягти не вдалося, тому що подібні заходи розглядалися як тимчасові й вимушені.

У 1979 р. після другого «енергетичного шоку» енергетичні програми США стали носити ще більш радикальний характер. Вони передбачали майже половинне зниження споживання нафти й перехід ТЕС на кам'яне вугілля власного виробництва; додаткові асигнування на розвиток суспільного транспорту; субсидування використання синтетичного палива й ПДЕ. Не менш важливе значення має прийнята у 1973 р. Федеральна

програма енергетичного менеджменту, націлена на зниження енергетичних витрат федеральних відомств й відповідного негативного впливу на навколишнє середовище.

В цілому можна сказати, що програми підвищення енергоефективності у США охоплювали практично всі федеральні міністерства й агентства та включали три основних напрями енергозбереження: будинки й споруди, енергоємні види діяльності, устаткування й транспортні засоби.

Слід зазначити, що позитивні результати політики енергозбереження було досягнуто завдяки узгодженню інтересів споживачів енергії й енергопостачальних компаній. На практиці реалізовано дуже простий принцип: енергопостачальна компанія зобов'язана за законом задовольнити будь-який попит на енергію в зоні своєї відповідальності. Тому, коли виникає перспектива підвищення попиту на енергію, компанія підраховує, що їй вигідніше – збільшити енергетичні потужності або зберегти існуюче енергоспоживання шляхом здійснення енергозберігаючих заходів.

Створення нормативно-правової бази енергозбереження здійснювалося одночасно з розвитком інституційних основ державного управління енергозбереженням. Основна адміністративна відповідальність за розробку довгострокової енергетичної стратегії й реалізацію національної енергетичної політики у США покладена безпосередньо на главу виконавчої влади в особі Президента країни й 6 профільних федеральних агентств: Міністерство енергетики, Міністерство торгівлі, Державний департамент, Міністерство сільського господарства, Міністерство внутрішніх справ, а також на Агентство з охорони навколишнього середовища.

Зазначені федеральні агентства контролюють реалізацію великих дослідницьких програм в галузі вдосконалення традиційних енергетичних технологій, використання ПДЕ й атомної енергії, енергозбереження у побуті, у промисловості й на транспорті, переробки відходів й охорони навколишнього середовища.

У 1973 р. в організаційній структурі Білого Дому було створено відділ з національної енергетики. Наступним організаційним інструментом у механізмі виконавчої влади стало створення у 1977 р. Бюро з відкритої розробки вугілля у Міністерстві внутрішніх справ для реалізації прийнятого незадовго до цього Закону з контролю за відкритими способами видобутку вугілля й відбудовних заходів щодо рекультивації земель.

Однак найбільш істотною модифікацією організаційної структури у 1977 р. було створення Міністерства енергетики. Воно об'єднало більшість агентств, що відають енергетикою. Міністерство енергетики США має загальні повноваження, функції Міненерго США в області енергоефективності зводяться до розробки ініціатив – законів та вказівок Президента, а також фінансуванню науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) і сприянню просування передових розробок у серійне використання.

Кожен штат має величезні повноваження, й одноманітності в організації енергозбереження не існує. Можливості урядів штатів впливати на формування енергетичної політики неоднакові. Проте вони відіграють провідну роль у регулюванні багатьох сторін енергетики. Завдяки їх організаційним зусиллям відбувається успішна реалізація широкого спектра програм з економії енергії.

З метою впровадження енергозберігаючих технологій для будинків, на транспорті, в енергетиці, промисловості й зниження залежності США від іноземної нафти в рамках Міністерства енергетики США було створено Управління із забезпечення енергоефективності й ПДЕ. Поряд із державними органами існують підрозділи місцевих органів самоврядування у сфері енергозбереження. Функції й завдання органів державного управління енергозбереженням у США представлені у табл. А.3.

Таким чином, пройшовши через ряд гострих кризових періодів 70-х й 80-х рр., американська економіка зуміла провести глибоку внутрішню

перебудову, тим самим підвищивши національну ефективність й знизивши уразливість країни відносно можливих перебоїв в енергетичному постачанні.

Ефективна формула енергозбереження виділяє Данське королівство з ряду інших європейських й азіатських країн. Оптимальне поєднання законодавчої політики й економічних важелів – оподаткування, державних субсидій, оптимізації структури тарифів на енергоносії – допомогло Данії стати світовим лідером ефективного енергозбереження, яка досягла найвищих результатів з раціонального утеплення будинків й ощадливого використання ПЕР.

Енергетична політика Данії перебуває в безперервному процесі змін. З 1976 р. було прийнято чотири енергетичні програми, кожна з яких мала свою особливість. Основною метою Першої національної енергетичної політики, прийнятої у 1976 р., стала надійність енергопостачання. Саме тоді було покладено початок довгостроковому плануванню розвитку державної енергетики й теплоенергетики. Енергетична криза кінця 1970-х рр. викликала необхідність корекції колишнього планування, у результаті чого у 1981 р. було створено Енергетичний план, де крім надійного енергопостачання акцентувалася увага на ресурсо- й енергозбереженні. Таким чином, в основу нового плану було покладено використання місцевих видів палива, таких як, природний газ і біомаса, значне розширення сфери застосування ТЕЦ. Третя енергетична програма «Енергія 2000» (1988 р.) являла собою спробу збільшити використання екологічних видів палива, у число яких увійшла біомаса. Четверта й остання енергетична програма «Енергія 21» була прийнята у 1996 р. Більш докладно енергетичні програми Данії та їх результати наведено у табл. А.4.

Результатом цілеспрямованої роботи у сфері енергозбереження стало те, що на протязі останніх 30 років річний обсяг споживання країною енергоресурсів залишається практично незмінним. У той же час виробництво ВВП зросло за ці роки більш ніж у 1,5 рази. У 2010 р. у Данії було

побудовано перший екологічно нешкідливий будинок, нейтральний по CO₂, енергоспоживання якого при збереженні високого рівня комфорту для людей скорочено на 75 %.

З метою реалізації енергетичної політики були розроблені інституційні основи, згідно з якими за реалізацію політики на державному рівні відповідає Міністерство економіки й підприємництва й функціонує при ньому Датське енергетичне управління (ДЕУ). Безпосередньо питаннями енергоефективності займається й орган з регулювання енергетики [77, с. 24]. Було також передбачено створення місцевих комітетів з енергозбереження.

Функції й завдання органів державної влади у сфері енергозбереження представлені у табл. А.5.

Таким чином, у 1973 році Данія на 99 % залежала від закордонної нафти. Сьогодні вона виробляє досить енергії для задоволення своїх потреб і продає енергію, що залишилася, іншим країнам. Програми енергозбереження Данії, виявилися настільки успішними, що протягом останніх 30 років, навіть при великій модернізації й 7 % зростанні чисельності населення, рівень щорічного використання енергії залишається практично незмінним. Але це не було «датським чудом», це була планомірна робота, рух до чітко поставлених цілей.

Не менш гостро стоїть проблема енергозбереження у Японії, що пояснюється, у першу чергу, бідністю країни природними енергоносіями, насамперед, нафтою. Після 1973 р. енергозбереження стало одним з основних напрямів енергетичної політики Японії. Не можна не відзначити, що енергетична політика в цілому, й енергозбереження зокрема, базувалося на ефективній й удосконаленій законодавчій базі. Основним варто вважати, прийнятий парламентом у 1979 р. Закон «Про раціональне використання енергії», який періодично переглядався й уточнювався залежно від соціально-економічного й технологічного розвитку країни.

Енергозбереження, крім спеціального Закону «Про раціональне використання енергії», передбачається рядом положень прийнятого у 2002 р. Основного закону з енергетичної політики. У цей час на ньому базується вся енергетична політика японського уряду. Розробка конкретних заходів щодо реалізації стратегічних напрямів цього Закону зроблена в Основному плані здійснення енергетичної політики, прийнятому у 2003 р.

Високі результати у сфері енергозбереження було досягнуто завдяки високо централізованій системі державного управління енергоефективністю. Головним державним органом, відповідальним за політику енергозбереження, є Міністерство промисловості й зовнішньої торгівлі. Воно ж визначає основні напрями підвищення енергоефективності й контролює їх виконання у різних галузях промисловості. Відповідно до нової редакції Закону «Про раціональне використання енергії», Міністерство встановлює основні принципи політики, спрямованої на всебічне стимулювання раціонального енерговикористання.

Безпосередньо в рамках Міністерства промисловості й зовнішньої торгівлі за розробку й реалізацію політики енергозбереження відповідає Агентство з природних ресурсів й енергії. Крім того, дане агентство займається питаннями забезпечення економії мінеральної сировини й енергії, розробкою й впровадженням альтернативних джерел енергії, атомною енергетикою, нафтовою, газовою й вуглевидобувною промисловістю.

Головним органом, що реалізує державну політику енергозбереження – є Японський центр енергоефективності, створений у 1978 р. До його функцій відноситься: аналіз та контроль енерговикористання, розробка стратегії енергозбереження й економічних механізмів її реалізації, формування й управління демонстраційними програмами впровадження нових енергоефективних технологій, надання інформаційних і консультаційних послуг, навчання й підготовка кадрів у сфері енергозбереження.

Підбиваючи підсумок закордонного досвіду державного управління енергозбереженням, можна відзначити, що ступінь й інструменти впливу держави в розглянутих країнах неоднакові через різницю систем управління, галузевої структури й рівня імпортової залежності від ПЕР. Енергозбереження розглядається урядом економічно розвинених країн вже четверте десятиліття як найважливіше національне завдання. Висока результативність державної енергозберігаючої політики зумовлена застосуванням комплексного й системного підходу до її формування й реалізації, раціональним комбінуванням ринкових і державних механізмів управління, зосередженням основної діяльності по енергозбереженню на регіональному рівні із наданням державної підтримки з ряду напрямів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ У ВОЛОЧИСЬКОМУ РАЙОНІ

2.1. Інституційне забезпечення реалізації державної політики енергозбереження на регіональному рівні

Існуюча система державного управління енергозбереженням представлена на рис. 2.1, яка складена відповідно до діючих нормативно-правових актів [43], а також враховуючі дані роботи [33, с. 130].

З рис. 2.1 бачимо, що в Україні система державного управління енергозбереженням включає державний і регіональний рівні. Основні напрями впровадження державної політики енергозбереження визначаються на державному рівні КМУ. Центральними органами виконавчої влади у сфері енергозбереження є:

- галузеві міністерства: Міністерство енергетики та вугільної промисловості, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ та інші міністерств. У їхньому складі функціонують підрозділи з питань енергозбереження;

- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження реалізує державну політику у сферах ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива та здійснює державний контроль у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів [48].

Для рішення завдань у сфері енергозбереження державні органи влади залучають науково-дослідні й дослідницько-конструкторські інститути й організації, які:

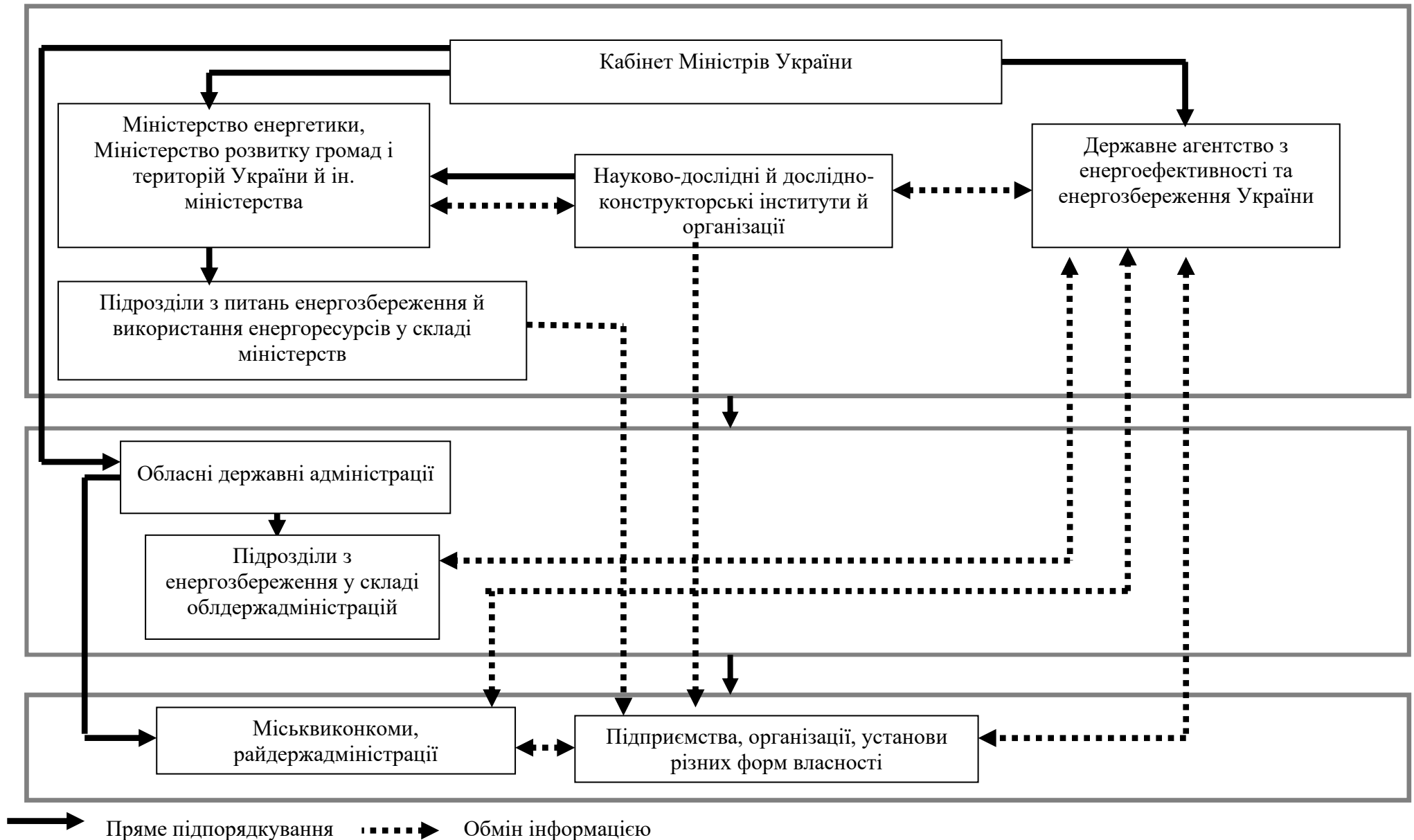

Рисунок 2.1 - Система органів державного управління енергозбереженням

Примітка. Складено автором

а) беруть участь у:

- підготовці проектів законодавчих і підзаконних актів і стандартів у сфері енергозбереження; державних й регіональних енергозберігаючих програм;

- популяризації й пропаганді серед населення й керівного складу підприємств, організацій екологічних, економічних і соціальних переваг енергозбереження;

б) здійснюють:

- розробку наукових основ зі створення новітніх енергозберігаючих технологій з урахуванням екологічних стандартів з енергозбереження й раціонального використання ПЕР;

- комплексні дослідження у даній сфері; підготовку фахівців і керівників у сфері енергозбереження для роботи у різних галузях економіки.

Регіональний рівень представлено обласними державними адміністраціями у взаємодії зі структурними підрозділами з енергозбереження. Законодавче неврегулювання створення підрозділів у структурі облдержадміністрацій (рекомендаційний характер) привело до того, що на сьогоднішній день такі підрозділи існують формально, тому питаннями енергозбереження займаються в останню чергу. Причина полягає в тому, що на них покладено ще ряд інших функцій у сфері промислової політики, енергетики й інших галузей господарювання. І тільки в складі декількох облдержадміністрацій й у м. Києві, підрозділи мають статус управління.

До березня 2011 р. у 25 областях України (у т.ч. в Автономній Республіці Крим) діяли територіальні управління державної інспекції з енергозбереження, які здійснювали взаємодію з органами місцевого самоврядування в таких напрямках, як:

- моніторинг виконання регіональних програм енергозбереження, контроль за дотриманням законодавства у даній сфері;

- участь у розробці регіональних енергозберігаючих програм;

- розробка заходів щодо використання місцевих видів палива й внесення пропозицій по їх включенню до енергозберігаючих програм;
- інформаційна діяльність: організація й проведення виставок, семінарів з питань енергозбереження, пропагування новітніх технологій, сучасного енергозберігаючого устаткування, техніки й т.д.; поширення через ЗМІ досвіду підприємств, організацій, які активно займаються підвищенням енергоефективності; популяризація закордонного досвіду у сфері енергозбереження;
- збір і надання інформації з фактичного стану енергозбереження у регіонах;
- розробка практичних рекомендацій для промислових підприємств, організацій, бюджетної сфери й ЖКГ з підвищення ефективності використання ПЕР.

У Волочиському районі органом державної влади, що забезпечує реалізацію державної політики в галузі енергозбереження є відділ розвитку інфраструктури Волочиської районної державної адміністрації. Основними завданнями відділу в галузі енергозбереження є:

- забезпечення реалізації державної політики у паливно-енергетичному комплексі, галузях транспорту та зв'язку;
- вирішення питання стабільного забезпечення області енергоносіями, аналіз та контроль за станом розрахунків за використані енергоносії;
- участь у виконанні державних програм енергозбереження, забезпеченні реалізації державної політики енергозбереження шляхом виконання районної програми енергозбереження;
- вирішення питання стабільного забезпечення району енергоносіями, аналіз та контроль за станом розрахунків за використані енергоносії;
- участь у визначенні поточної та перспективної потреби у послугах, що надаються підприємствами паливно-енергетичного комплексу, розробленні

програм, спрямованих на раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

– участь у розробленні та виконанні державних і регіональних програм розвитку паливно-енергетичного комплексу;

– участь у популяризації ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів;

– подання пропозицій щодо розвитку паливно-енергетичного комплексу району.

Відділ відповідно до покладених на нього завдань:

1) аналізує стан і тенденції розвитку паливно-енергетичного комплексу та готує голові райдержміністрації, відповідним структурним підрозділам облдержадміністрації пропозиції, спрямовані на забезпечення сталого розвитку району та організацію виробництва продукції і надання послуг, підвищення їх якості та конкурентоспроможності;

2) готує спрямовані на виконання законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України пропозиції щодо реформування і розвитку паливно-енергетичного комплексу і вживає заходів для їх реалізації;

3) бере участь у роботі щодо залучення інвестицій та кредитних ресурсів для підвищення паливно-енергетичного потенціалу району;

4) аналізує діяльність підприємств і організацій енергетики і разом з ними розробляє і контролює впровадження заходів щодо їх стабільного функціонування, підвищення надійності енергозабезпечення та зменшення втрат енергоносіїв

5) здійснює аналіз стану забезпечення району енергоносіями, контролює стан розрахунків за використані енергоносії та визначає разом з енергопостачальними організаціями граничні рівні споживання енергоносіїв територіями;

6) аналізує потреби району в електроенергії та визначає відповідність їх нормативним показникам;

7) готує відповідні пропозиції щодо підвищення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, залучення місцевих енергоресурсів до енергетичного балансу області

8) вирішує у межах своєї компетенції питання енергозбереження, раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, поширення нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії;

9) готує відповідні пропозиції щодо підвищення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, залучення місцевих енергоресурсів до енергетичного балансу області;

10) забезпечує відповідно до законодавства організацію робіт з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на підприємствах, проводить аналіз використання паливно-енергетичних ресурсів на виробництво продукції та надання послуг, готує рекомендації підприємствам щодо підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів;

11) бере участь у розробленні та впровадженні економічних механізмів стимулювання раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, поширення нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики;

12) спільно з іншими структурними підрозділами адміністрації подає пропозиції щодо потреби в коштах для придбання енергоносіїв для бюджетних організацій;

13) вивчає передовий досвід і сприяє впровадженню в енергозбереженні передових досягнень науки і техніки, нових технологій, підвищенню технічного рівня виробництва і якості продукції;

14) здійснює підготовку інформаційних матеріалів щодо потенціалу енергозбереження підприємств, установ та організацій, з якими співпрацює управління

15) виконує інші функції згідно з покладеними на нього завданнями.

На підставі проведеного аналізу системи державного управління енергозбереженням було виділено ряд її особливостей:

а) послідовне вертикальне й горизонтальне розміщення формуючих її підсистем. Тільки КМУ має право вносити зміни у діяльність підсистеми;

б) ефективність системи державного управління енергозбереженням залежить:

- від результату взаємодії всіх складових її рівнів;
- від виконання покладених на кожен рівень функцій;
- від правильного й точного відображення процесів, що відбуваються в об'єкті управління.

Дослідження діяльності державних органів у сфері енергозбереження дозволило сформулювати ключові проблеми, які обумовили низькі результати реалізації Комплексної державної програми енергозбереження України:

1. Відповідно до Постанови КМУ від 3 квітня 2006 р. № 412 «Положення про Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів» НАЕР, а в подальшому Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження, як центральний орган у сфері енергозбереження може тільки «вносити пропозиції» щодо формування державної політики у сферах ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива і забезпечує її реалізацію, що унеможливорює здійснення централізованої розробки й своєчасного коректування енергозберігаючої політики.

2. Бак коштів у НАЕР для виконання покладених на нього функцій. Мова йде, насамперед, про організацію роботи щодо стандартизації. Дана ситуація обумовлена не тільки зміною умов та сфери застосування стандартів (скасування обов'язковості), але й неузгодженістю дій органів виконавчої влади щодо розробки стандартів і перегляду їх показників, зокрема, стандартів енергоефективності. Для створення нових стандартів необхідно залучення

наукових установ з метою розробки їх обґрунтування, що вимагає оплати праці залучених вчених й додаткових витрат на наукові дослідження. Не виділення засобів з державного бюджету на фінансування НДДКР унеможливило підвищення ефективності використання ПЕР.

3. Незадовільна робота підрозділів з енергозбереження у складі обласних та районних державних адміністрацій. Через те, що вони існують тільки формально, паралельно виконуючи ряд інших завдань, займаючись енергозбереженням по залишковому принципу, на проведення аналізу й визначення напрямів зниження енергоємності виробництва в регіоні, оцінку реального потенціалу енергозбереження на основі впровадження новітньої енергозберігаючої техніки часто бракує часу. Про розробку техніко-економічних обґрунтувань, пошуку джерел фінансування мова взагалі не йде. Отже, чіткої картини ефективності використання енергоресурсів у регіонах, як й у галузях економіки, створити не вдається через відсутність інформації.

Величезні труднощі виникають при одержанні з регіонів результатів роботи місцевих органів влади з енергозбереження або переліку заходів щодо планування, розробки й впровадження найбільш ефективних й економічно обґрунтованих методів у сфері енергозбереження для реалізації у конкретному регіоні. Ситуація ускладнюється ще й тим, що зі зміною керівництва місцевої влади, відбувається зміна структури адміністрацій та штатного складу працівників, відповідальних за енергозбереження.

4. Результати енергетичних обстежень й експертиз, які проводяться не частіше одного разу на рік, свідчать про недосконалість організації контролю за виконанням законодавчих вимог у сфері енергозбереження.

Таким чином, проведене дослідження інституційних основ державного управління енергозбереженням дозволило виділити причини, які істотно вплинули на результати реалізації КДПЕУ:

– відсутність централізованого підходу до розробки, періодичної корекції політики енергозбереження й контролю за її впровадженням;

- відсутність регіональних і місцевих координуючих органів управління у сфері енергозбереження;
- сформована організаційно-інституційна структура управління енергозбереженням, через її багатофакторний та міжгалузевий характер не дозволяє адекватно стимулювати підвищення енергоефективності економіки.

2.2. Фінансовий механізм управління енергозбереженням у Волочиському районі

Економічні закони диктують більш високий рівень цін на енергетичні ресурси щодо кінцевої продукції, які відображають ступінь їх природної обмеженості. Економічні методи стимулюють розширення меж прибуткових вкладень у заощадження ПЕР з ростом їхньої дефіцитності, чим і пояснюється досягнення країн з розвинутою ринковою економікою у сфері зниження енергоємності суспільного виробництва.

Передбачений законодавством фінансовий механізм управління енергозбереженням включає наступні інструменти, згруповані дисертантом у три групи:

- стимулювання енергозбереження;
- плата за нераціональне використання ПЕР, штрафні санкції;
- джерела фінансування заходів щодо економії й раціонального використання ПЕР.

Розглянемо більш детально особливості й ефективність інструментів економічного механізму управління енергозбереженням по кожній виділеній групі.

Стимулювання енергозбереження.

Державні органи влади у сфері енергозбереження з метою стимулювання суб'єктів господарювання щодо впровадження енергозберігаючих заходів використовують певні інструменти, передбачені законодавством: податкові й

митні пільги; кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання й економії ПЕР; державні цільові субсидії й дотації.

1. Податкові й митні пільги поширюються на всіх суб'єктів господарювання, які бажають підвищити енергоефективність виробництва.

Слід зазначити, що використання митних пільг, обумовлюється наступними умовами:

а) устаткування, на яке поширюються пільги, повинно використовуватися тільки для власного виробництва або використання;

б) ідентичні товари з аналогічними показниками не повинні вироблятися в Україні.

На нашу думку, введення таких обмежень дуже важливо для захисту вітчизняних виробників енергозберігаючого устаткування, техніки, матеріалів. Для одержання господарюючим суб'єктом податкових пільг, необхідно отримати висновок Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України щодо використання на підприємстві енергозберігаючого устаткування, який є основою для внесення підприємства у спеціальний Державний реєстр. Перевагою використання податкових пільг є те, що вивільнені у результаті їх використання засоби, залишаються в розпорядженні підприємств та можуть бути використані, як для збільшення обсягів виробництва, так і для впровадження інших енергозберігаючих заходів.

У той же час слід відзначити, що відсутні чіткі критерії для застосування задекларованих урядом пільг для підприємств, які використовують енергозберігаючі технології. Варто погодитися з директором інституту економічних досліджень і політичних консультацій І. Бураковським, який вважає, що «ручне управління питаннями надання пільг й податкових преференцій приведе до появи якоїсь вибраності окремих підприємств, що потім можна буде назвати незаконним лобі «своїх» промисловців» [17]. На нашу думку, відсутність вичерпних умов одержання тим або іншим підприємством податкових або кредитних пільг, дозволяє уряду ефективно

вибудувати вертикаль економічного впливу на найбільші підприємства країни.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що майже всі країни, які досягли значних успіхів у сфері енергоефективності, застосовували різні форми надання пільг споживачам при впровадженні ними енергоефективних технологій й устаткування. Цей напрям повинен розвиватися й в Україні, однак за умови, що надані пільги не будуть зменшувати надходжень у бюджет у порівнянні із ситуацією, коли відповідні енергозберігаючі проекти не реалізуються. Надання податкових пільг підприємствам, що закуповують енергоефективне устаткування, може дати імпульс початку модернізації економіки, однак необхідне прийняття стандарту енергоефективності.

2. Пріоритетне кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання й економії ПЕР.

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України з моменту створення постійно виступав із законодавчою ініціативою про часткову компенсацію відсотків по кредитах, які надаються для реалізації енергозберігаючих проектів за рахунок коштів державного бюджету. Однак реалізувати, передбачені законодавством методи, не вдавалося.

3. Цільові державні субсидії й дотації. Для покриття різниці між фактичними цінами на енергетичні послуги для домашніх господарств та витратами енергопостачаючих підприємств на виробництво та постачання електричної енергії держава здійснює субсидування. В Україні вугільна промисловість й електроенергетика розвиваються, в основному, за рахунок перехресного субсидування.

Слід зазначити, що субсидії можуть і повинні відігравати важливу роль у здійсненні політики енергозбереження, але основною умовою їх використання повинно стати стимулювання раціонального використання енергоресурсів, впровадження енергозберігаючого устаткування, технології. Доцільним є

використання субсидій з метою підтримки виходу на ринок нових технологій підвищення енергоефективності.

Таким чином, проведені дослідження використання таких інструментів економічного механізму управління енергозбереженням, як субсидії та дотації, показали, що в Україні вони виконують протилежну роль: енергопостачальні підприємства позбавлені стимулу впроваджувати енергозберігаюче устаткування; субсидування сприяє встановленню низьких цін на електроенергію (нижче економічно обґрунтованого рівня), що призводить до збільшення споживання ПЕР, насамперед, населенням; створені умови, коли енергопостачальним підприємствам у кожному разі з державного бюджету буде компенсована частина витрат на виробництво й поставку електроенергії, що також не сприяє впровадженню енергозберігаючих заходів.

Плата за нераціональне використання ПЕР, штрафні санкції

Наказом Держенергоефективності від 04.08.2014р. № 64 «Про затвердження Порядку проведення перевірок ефективності використання ПЕР на підприємствах, установах й організаціях й усунення фактів їхнього неефективного використання» визначено механізм накладання й стягнення підвищеної плати.

При не виконанні в строк приписів Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, стягується плата за нераціональне використання енергоресурсів у вигляді надбавок до діючих цін й тарифів, яка встановлена по природному газу з 2003 р., а з 2010 р. і за інші енергоносії, які тимчасово використовуються підприємствами понад установлені норми, а також при їхньому неврахованому використанні (табл. 2.1) [58].

При частковому виконанні приписів, плата береться тільки за початковий обсяг перевитрат енергоносіїв. При усуненні всіх зауважень з припису, обсяг перевитрат анулюється повністю. У тому випадку, якщо для усунення перевитрат необхідні значні фінансові витрати, між підприємством й

інспекцією укладається спеціальний договір на строк до 6 місяців, протягом якого підвищена плата не стягується.

Таблиця 2.1. Розмір плати за паливно-енергетичні ресурси, які тимчасово споживаються понад встановлені середньодобові норми, %

Період споживання енергоресурсів й розмір підвищеної плати, %	Обсяг збільшення споживання енергоресурсів, %		
	до 10% включно	до 20% включно	понад 20%
з 15 квітня по 15 жовтня	10	20	30
з 15 жовтня по 15 квітня	50	80	100

Примітка. Складено автором

При виявленні органами Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України випадків неефективного й безгосподарного використання ПЕР, санкції передбачають подвоєний розмір оплати. Річний обсяг перевитрат у подвійному розмірі встановленої ціни виплачується споживачем, якщо перевитрата ПЕР була викликана порушенням технологічної дисципліни.

Однак даний інструмент державного управління енергозбереженням не можна вважати ефективним, оскільки частина підприємств подають позови до суду на пред'явлені санкції й не оплачують накладені штрафи, інша – є зовсім неплатоспроможними. Тому, неефективним варто визнати й положення Закону України [47] у частині стягнення з 2008 р. штрафних санкцій у розмірі 200 % вартості перевитрачених ресурсів (понад встановлені норми питомих витрат).

Як показали проведені дослідження, випадки неефективного використання енергоносіїв частішають із кожним роком, про що свідчить збільшення кількості складених протоколів щодо застосування підвищеної плати за нераціональне використання ПЕР. Так, у 2019 р. у Волочиському районі сума подвоєної оплати склала 39,6 тис. грн., що на 6,9 тис. грн. а більше, ніж у 2018 р. (рис.2.2).

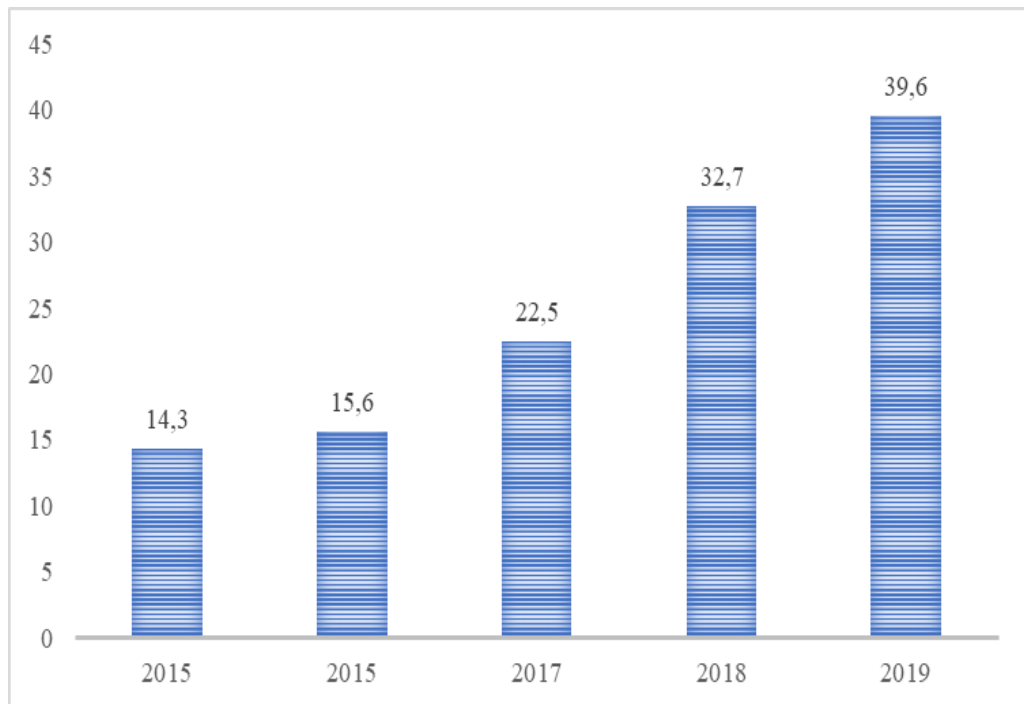

Рисунок 2.2 - Динаміка підвищеної плати за перевитрати ПЕР у Волочиському районі

Примітка. Складено автором на основі даних Відділу житлово-комунального господарства, інфраструктури, енергетики та захисту довкілля Волочиської районної державної адміністрації

Слід зазначити істотний недолік у застосуванні даного інструменту управління енергозбереженням. Практично стягнення підвищеної плати за перевитрати ПЕР й оплата штрафних санкцій здійснюється із двох джерел: собівартості продукції; фактичного прибутку.

У першому випадку, штрафні платежі включаються у статтю «Невиробничі витрати», що, безумовно, веде до зростання фактичної собівартості продукції. І якщо на ринку є присутнім механізм твердої конкуренції, який стримує зростання цін, то фактичний прибуток підприємства знижується, що безумовно позначається й на заробітній платі, й на фондах розвитку. Але якщо механізм функціонує в умовах дефіцитної економіки, то штрафні платежі перекладаються на ціну, таким чином, підприємства-порушники компенсують штрафні суми за рахунок споживачів.

У другому випадку штрафні платежі вилучаються із суми фактичного прибутку. Але у нашій країні величезна кількість нерентабельних і низькорентабельних підприємств, не спроможних виплатити штрафні платежі за рахунок свого прибутку. Органи контролю все частіше зіштовхуються із ситуацією, коли при стягненні штрафу з підприємства, воно не в змозі виплатити його й оголошує себе банкрутом.

Джерела фінансування заходів щодо економії й раціонального використання ПЕР. Формування джерел фінансування заходів щодо економії й раціонального використання ПЕР є основою успішної реалізації державної енергозберігаючої політики.

На протязі 2015-2019 рр. фінансування енергозберігаючих заходів у Волочиському районі здійснювалося із чотирьох джерел: за рахунок коштів держбюджету, місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, а також інших залучених відповідно до законодавства джерел (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Обсяги та джерела фінансування енергоефективних заходів та проектів Волочиського району у 2009-2013 рр.

Джерела фінансування	Роки					Темп росту 2019 р. до 2015 р., %
	2015	2016	2017	2018	2019	
Власні кошти підприємств	22	3	3	126	40	181,82
Державний бюджет	6042,3	25685	7025,9	34246	14172	234,55
Місцевий бюджет, в. т.ч. районний (міський) бюджет	1483,5	2903,3	1725	3871	973,05	65,59
Кредити, гранти, позики тощо	–	–	–	–	–	–
Інші залучені відповідно до законодавства кошти	359,39	313,43	417,9	417,9	17	4,73
Разом	7907,1	28904	9171,8	38661	15202	192,26

Примітка. Складено автором на основі даних Відділу житлово-комунального господарства, інфраструктури, енергетики та захисту довкілля Волочиської районної державної адміністрації

Наведені в табл. 2.2 дані свідчать, що за досліджуваний період обсяг фінансування енергоефективних заходів збільшився майже у 2 рази. При цьому основна частина коштів на впровадження енергоощадних технологій надходила з державного бюджету (більш, ніж 90% від загального обсягу). Крім того, суб'єкти господарювання почали вкладати в різні енергоефективні проекти у 1,8 рази більше у 2019 р. порівняно із 2015 р. Проте спостерігається значне зменшення фінансування енергозбереження за рахунок коштів місцевих бюджетів на 34,41% та інших залучених джерел на 95,27%.

Структура джерел фінансування енергоефективних заходів у Волочиському районі наведена на рис. 2.3.

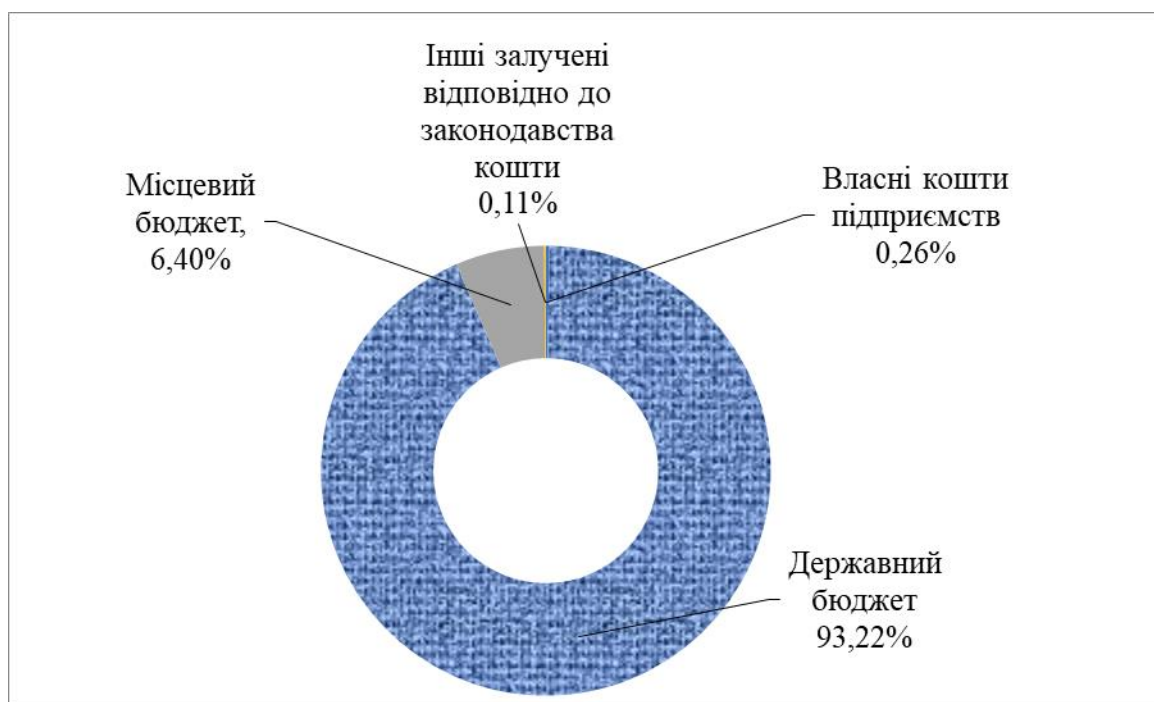

Рисунок 2.3 - Структура джерел фінансування заходів з енергозбереження у Волочиському районі у 2019 р., %

Примітка. Складено автором на основі даних Відділу житлово-комунального господарства, інфраструктури, енергетики та захисту довкілля Волочиської районної державної адміністрації

З рис. 2.3 бачимо, що значну питому вагу у структурі джерел фінансування енергозберігаючих заходів, як на початок, так і на кінець аналізованого періоду, займають кошти державного бюджету (93,22%). За

рахунок місцевого бюджету фінансується 6,4% заходів, а кошти суб'єктів господарювання становлять лише 0,26% від загального обсягу фінансування. Найменше в структурі джерел фінансування займають інші залучені відповідно до законодавства кошти (0,11%).

У структурі використання паливно-енергетичних ресурсів Волочиського району найбільшу частку становить природний газ. Щорічне зростання вартості природного газу на фоні обмеження його власних ресурсів, ставить перед нами проблеми пошуку його заміни. Для Волочиського району ця проблема є особливо гострою. Важливість і гострота проблеми забезпечення енергоносіями суспільного виробництва і населення додатково полягає в тому, що на території району майже відсутні традиційні природні енергетичні ресурси. В районі не використовується енергетичний потенціал біомаси, енергії сонця і вітру, лише в незначній кількості використовуються, як місцеве паливо – дрова для опалення.

Тому, навіть незначні загальні обмеження постачання природного газу або електричної енергії викликають соціальну напругу, особливо в осінньо-зимовий період. Ці обставини вимагають від споживачів району своєчасно проводити розрахунки за енергоносії, щоб в необхідній кількості їх отримати та раціонально використовувати. Недостатнє забезпечення потреб району необхідними видами палива обумовлює збільшення використання доступної всім споживачам електричної енергії. Саме тому проблема опалення житла, інших об'єктів інфраструктури сьогодні дуже актуальна. Одним із варіантів пом'якшення цієї проблеми – є переведення об'єктів на електроопалення, особливо з урахуванням надлишку електроенергії в нічний час.

Проаналізуємо очікувану економію ПЕР внаслідок впровадження енергозберігаючих заходів у Волочиському районі у 2015-2019 рр. у табл. 2.3.

З табл. 2.3 бачимо, що обсяги економії паливно-енергетичних ресурсів поступово зростають, при цьому майже у 8 разів збільшуються обсяги економії теплоенергії, на 20% зріс рівень економії електроенергії та на 55% – електроенергії. Така динаміка економії паливно-енергетичних ресурсів

зумовлена тим, що значна кількість проектів з енергозбереження, які впроваджуються в районі орієнтована на збереження тепла (встановлення в комунальних закладах пластикових вікон, утеплення фасадів будівель).

Таблиця 2.3. Очікувана економія ПЕР внаслідок впровадження енергозберігаючих заходів у Волочиському районі у 2015-2019 рр.

№ п/п	Вид ПЕР	Одиниці виміру	У тому числі за роками					Разом
			2015	2016	2017	2018	2019	
1.	Електроенергія	млн. квт. год	0,0735	0,0911	0,1089	0,1156	0,1140	0,5031
2.	Природний газ	млн. м ³	0,0186	0,0176	0,0275	0,0223	0,0222	0,1081
3.	Теплоенергія	тис. Гкал	0,0570	0,3763	0,0845	0,4776	0,4427	1,4382
Всього		тис. т.у.п.	0,0550	0,1145	0,0815	0,1453	0,1387	

Примітка. Складено автором на основі даних Відділу житлово-комунального господарства, інфраструктури, енергетики та захисту довкілля Волочиської районної державної адміністрації

Проаналізуємо результати фінансування заходів з енергозбереження у районі за 2015-2019 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Результати фінансування програм енергозбереження

Показники	Роки					Темп росту 2019 р. до 2015 р., %
	2015	2016	2017	2018	2019	
Кількість заходів, од.	18	19	24	22	27	150,00
Фінансування, тис. грн.	7907,1	28904	9171,8	38661	15202	192,26
Економія ПЕР, тис. т.у.п.	0,055	0,1145	0,0815	0,1453	0,1387	252,18
Вартість економії 1 т.у.п., грн.	0,0070	0,0040	0,0089	0,0038	0,0091	131,17

Примітка. Складено автором на основі даних Відділу житлово-комунального господарства, інфраструктури, енергетики та захисту довкілля Волочиської районної державної адміністрації

Наведені дані свідчать, що за досліджуваний період кількість заходів з енергозбереження зросла в 1,5 рази, а економія паливно-енергетичних ресурсів у 2,5 рази. Проте спостерігається і зростання вартості економії ПЕР на 31, 17 у 2019 р. порівняно із 2015 р., що пов'язано із реалізацією більш вартісних проектів, які мають більший термін окупності (модернізація котелень). Дана тенденція пояснюється вичерпанням потенціалу маловитратних енергозберігаючих заходів й перевагою великих та дорогих інноваційно-технологічних заходів.

Таким чином, проведене дослідження економічного механізму управління енергозбереженням дозволило зробити висновок, що наразі відсутня економічна зацікавленість суб'єктів господарювання щодо впровадження заходів енергозбереження, брак власних коштів у підприємств також не сприяє активній діяльності у даній сфері, що вимагає комплексного підходу до розвитку механізмів управління енергозбереженням.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. Розробка алгоритму управління енергозбереженням на рівні регіону

На цей момент в Україні створено ряд умов для підвищення ефективності використання ПЕР, в тому числі на регіональному рівні: існують органи державного управління енергозбереженням, розроблені програми енергозбереження, діють неурядові організації, що займаються впровадженням енергозберігаючих заходів. У той же час, енергоємності ВВП нашої країни у декілька разів перевищує показник розвинених країн.

На наш погляд, джерелом проблеми є несистемний характер діяльності органів державної влади щодо прийняття управлінських рішень у сфері енергозбереження, що актуалізує необхідність розробки алгоритму управління даним процесом. Під пропонованим алгоритмом управління енергозбереженням на регіональному рівні (рис. 3.1) варто розуміти певну послідовність дій суб'єкту управління енергозбереженням, що описує процес переходу економіки на енергозберігаючий шлях розвитку.

Розглянемо кожен блок пропонованого алгоритму управління енергозбереженням більш детально.

Першим етапом, що впливає на ефективність управління енергозбереженням, є оцінка проблемної ситуації (блок 1). На даному етапі варто виконати розгорнуту постановку проблеми, аналіз причин виникнення її обґрунтування доцільності її рішення. Вивчення теоретичних основ енергозбереження показало, що підвищення енергоефективності економіки можливо тільки за умови створення державними органами відповідних умов для його здійснення.

Рис. 3.1. Алгоритм управління енергозбереженням на регіональному рівні

Примітка. Запропоновано автором

Проведене у другому розділі дослідження державних механізмів управління енергозбереженням, свідчить про їх неефективність. Застаріла нормативно-законодавча база, відсутність інфраструктури енергозбереження, неефективна тарифна політика в електроенергетиці унеможливує досягнення цілей енергозбереження [34, с. 90]. Результати аналізу інституційних основ управління енергозбереженням на регіональному рівні свідчать про існування центрального органу управління (Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України), який має право вносити пропозиції щодо формування єдиної державної політики енергозбереження. Створення підрозділів з енергозбереження у складі обласних державних адміністрацій носить рекомендаційний характер. На рівні місцевого самоврядування будь-які органи у сфері енергозбереження й зовсім відсутні, а в структурі районних адміністрацій функції із забезпечення енергозбереження покладають на Відділ житлово-комунального господарства, інфраструктури, енергетики та захисту довкілля районної державної адміністрації, повноваження якого, як правило зводяться до розробки та контролю виконання відповідних програм. Така система державного управління енергозбереженням ні теоретично, ні практично не може бути ефективною.

Рішенням проблем у сфері управління енергозбереженням, на наш погляд, є активна діяльність центральних та місцевих органів державної влади, спрямована на створення умов, що забезпечують узгодження інтересів всіх учасників енергозберігаючої політики шляхом розвитку організаційного, економічного, інформаційного й науково-технічного механізмів.

Блок 2. Формування цілей і завдань управління енергозбереженням. Стратегічною метою управління енергозбереженням на регіональному рівні є підвищення енергоефективності у всіх галузях економіки й у регіоні в цілому. Саме ця мета є основою побудови дерева цілей, що дозволяє на підставі формалізованого методу більш системно підійти до оцінки всіх найважливіших

складових стратегії досягнення мети. При цьому з'являється можливість більш чіткого встановлення тимчасових рамок, визначення необхідних організаційних змін, узгодження витрат, збалансованого розподілу ресурсів тощо. Однією з переваг даного методу є також те, що нижні рівні управління формулюють свої пропозиції відповідно до тих цілей, які призведуть для досягнення головної мети, а не виходячи з досягнутого ними рівня або наявності економічних й інших можливостей, пов'язаних з їх власним розвитком.

Ще одна перевага побудови дерева цілей полягає в тому, що воно дозволяє більш обґрунтовано, детально й наочно здійснити планування усього комплексу заходів, реалізація яких необхідна для досягнення, як проміжних цілей, так і головної мети. При цьому дерево цілей дозволяє забезпечити кількісне порівняння підсистем різних рівнів (завдань, елементів і т.д.) дерева цілей з використанням певних методів оцінювання (наприклад, за допомогою коефіцієнтів їх відносної важливості, які виражають ступінь необхідності проведення того або іншого заходу). Коректна постановка цілей багато в чому визначає ефективність наступних управлінських рішень у процесі реалізації регіональних програм. Даний етап управління енергозбереженням повинен включати оцінку відповідності розв'язуваної проблеми й цілей пріоритетним завданням соціально-економічного розвитку регіону.

Блок 3. Аналіз ресурсного забезпечення управління енергозбереженням.

На нашу думку, одним з головних етапів управління енергозбереженням регіону повинно стати одержання відповіді на питання: чи досить наявних ресурсів (фінансових, трудових, природних й ін.) для досягнення поставлених цільових орієнтирів? Істотний вплив на ефективність управління енергозбереженням має недосконалість бюджетної системи: планування фінансування заходів щодо енергозбереження обмежується одним бюджетним роком. Перехід до середньострокового планування бюджету дозволить передбачити виділення коштів на реалізацію програм енергозбереження у наступні роки, що забезпечить комплексне їх фінансування й завадить

виникненню «недофінансованих», незавершених управлінських рішень.

Після переходу бюджетної системи до середньострокового планування, стане можливим одержання відповіді на вище поставлене питання. Якщо у процесі аналізу інвестиційних можливостей районного бюджету буде виявлено, що наявні ресурси не дозволяють вирішити завдання енергозберігаючого розвитку, то виникає необхідність коректування поставлених цілей, що дозволить забезпечити необхідну відповідність між цільовими орієнтирами й можливостями бюджетного фінансування. Якщо процес аналізу показав, що наявних ресурсів достатньо для досягнення поставлених цілей, то можливим стає розробка програм енергозбереження.

Блок 4. Розробка програм енергозбереження відповідно до дерева цілей. Розглянемо даний етап на конкретному прикладі.

Однією з найбільш суттєвих програм у сфері енергозбереження є впровадження діючої системи обліку та контролю витрат енергоресурсів, як первинної умови енергозбереження: оскільки до того часу, поки у держави немає точки відліку, тобто фактичних показників споживання енергоресурсів, впроваджувати енергозберігаючі заходи й очікувати певного результату, в основу яких споконвічно закладено невірні дані, неможливо. Насамперед, необхідно організувати встановлення приладів у населення. Очевидно, що механізм енергозбереження запрацює лише тоді, коли будуть створені умови, що спонукають жителів витратити енергоресурси відповідно до матеріального достатку. Поки існує зрівняльна система розподілу оплати при нерівних обсягах і якості послуг, що поставляються, економія енергоресурсів не буде затребувана населенням, враховуючи менталітет українських громадян.

Тому, вважаємо за доцільне ввести, встановлення приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів на основі карткової системи. Сутність запропонованого заходу полягає в наступному: кожен мешканець здобуває картку, припустимо на поставку електроенергії на суму 50 грн. (картки можуть випускатися різними номіналами: 50, 100, 200 грн.). Вставляючи картку в

установлений у квартирі прилад обліку, починається подача електроенергії по встановленому державою тарифу. Після закінчення суми коштів на картці, мешканець не зможе користуватися електроенергією, поки не придбає наступну картку. Аналогічний підхід застосовується й до обліку витрат інших енергоносіїв, а також гарячої й холодної води.

Більш складною проблемою є придбання й встановлення приладів обліку при відсутності вільних коштів, як у підприємств, так і у населення. Можна, звичайно, протягом певного періоду зобов'язати в законодавчому порядку всіх суб'єктів господарської діяльності встановити такі прилади за свій рахунок. До порушників, які у встановлений строк не виконали дане рішення уряду, застосовувати штрафні санкції й продовжувати працювати за старою схемою до того часу, поки кожна квартира, кожне підприємство не перейде на пропоновану систему обліку витрат енергоносіїв. Однак, це може затягтися надовго, штрафні санкції можуть не виплачуватися роками. Тому, завдання з організації встановлення приладового обліку й контролю витрат енергоресурсів повинна взяти на себе держава.

Враховуючи постійний дефіцит бюджету, на наш погляд, доцільним є залучення сторонніх організацій, тобто третіх осіб. Мова йде про енергосервісні компанії (ЕСКО), що надають послуги із впровадження приладів обліку витрат ПЕР, а також виступають у ролі інвестора, що вкладає гроші у виробництво й встановлення устаткування. Забезпечення такої взаємодії вимагає розвитку економічного механізму управління енергозбереженням. Вплив встановлення пропонованих приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів на суб'єктів енергозберігаючої політики представлено у табл. 3.1.

В даних умовах очевидним є відсутність інтересу у населення, що пояснюється неможливістю одержувати енергоресурси в «борг». У той же час буде впроваджено механізм кредитування споживачами енергоресурсів енергопостачальних організацій.

Таблиця 3.1 Вплив впровадження приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів на учасників державної енергозберігаючої політики

Показники	Державні та регіональні органи влади	Енергосервісні компанії	Енергопостачальні організації	Промислові підприємства	ЖКГ, бюджетні організації	Населення
Інтерес	Сильний, особливо для організацій, що фінансуються з відповідних бюджетів.	Сильний, оскільки дає змогу розвивати державно-приватне партнерство.	Сильний, оскільки вирішує питання неплатежів за ресурси, які поставлені споживачам.	Існує (відміна санкцій за витрачені енергоресурси, які не були оплачені вчасно).	Відсутній	Відсутній
Обмеження	Організаційні, технічні	Нормативно-законодавчі, економічні				Економічні
Результат впровадження	Зміцнення платіжної дисципліни за енергоресурси, що споживаються.	Отримання прибутку	Збільшення оборотних коштів	Зниження собівартості продукції, вивільнення оборотних коштів.	Зменшення обсягу робіт у зв'язку з відсутністю необхідності здійснення контролю за споживанням та зняттям показників лічильників	Неможливість отримання енергоресурсів без попередньої оплати.

Примітка. Запропоновано автором

Таким чином, впровадження карткових приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів дозволяє вирішити поставлену проблему, забезпечуючи вигоду не тільки енергопостачальним організаціям, але й промисловим підприємствам, оскільки головним індикатором роботи будь-якого підприємства є рівень його конкурентоздатності, що визначається вартістю й якістю продукції, що випускається. Встановлення пропонованих приладів спричинить скасування застосовуваних санкцій за неоплачені витрачені ресурси, що дозволить не тільки знизити собівартість продукції, але й визволити кошти. Слід зазначити, що у кожній програмі енергозбереження повинен бути зазначений конкретний виконавець, зобов'язанням якого є надання щоквартального звіту відповідному органу у сфері енергозбереження, із вказівкою того, як виконуються поставлені проміжні цілі.

Блок 5. Визначення структури управління енергозбереженням.

Однією із причин низької результативності реалізації енергозберігаючих програм енергозбереження, є неефективність існуючої системи державного управління енергозбереженням (відсутність ряду найважливіших ланок у структурі управління, недостатні повноваження Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, як центрального органа у сфері управління тощо).

Реалізація потенціалу енергозбереження є діяльністю, що базується на децентралізованій та різноплановій діяльності у різних секторах економіки, на підприємствах різної організаційної структури й форм власності. Тому управління у сфері енергозбереження повинно передбачати вплив на поведінку учасників державної енергозберігаючої політики на державному, регіональному й місцевому рівнях.

Для комплексного вирішення проблеми формування сукупності раціональних стратегічних цільових орієнтирів необхідно забезпечити ефективну взаємодію державних та регіональних органів управління енергозбереженням при реалізації енергозберігаючої політики. При цьому управлінські рішення, прийняті державним органом виконавчої влади у сфері енергозбереження в межах його компетенції й спрямовані на підвищення ефективності використання ПЕР, повинні бути

реалізовані на регіональному й місцевому рівнях управління, що вимагає підвищення відповідальності керуючих органів за результативність здійснення енергозберігаючої політики.

У процесі підвищення ефективності функціонування державних механізмів управління енергозбереженням формування тактичних цільових орієнтирів повинно здійснюватися на рівні управління окремими суб'єктами господарської діяльності. У той же час, управлінські рішення, прийняті на регіональному рівні, повинні бути спрямовані на досягнення стратегічних цільових орієнтирів, сформованих на державному рівні управління енергозбереженням, забезпечуючи системне рішення існуючих проблем енергозберігаючого розвитку.

У зв'язку з вище викладеним, вважаємо за необхідне закріплення за Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України повноважень щодо здійснення чітко визначених законодавством державних регулюючих функцій та функцій виконавчої агенції з реалізації прийнятих державних цільових програм та проектів. Слід зазначити, що інформаційна діяльність, яку здійснює даний орган, полягає лише у популяризації енергозбереження. Наділення його повноваженнями щодо розробки державної політики енергозбереження вимагає високої точності прогнозування наслідків прийнятих управлінських рішень, що актуалізує необхідність розвитку даного напрямку. Прийняті рішення повинні базуватися на своєчасній та достовірній інформації, на великому масиві даних та якості наявних ресурсів, існуючих енергозберігаючих технологій та можливостях їхнього застосування.

Особливу увагу при визначенні структури державного управління енергозбереженням варто звернути на те, що система управління енергозбереженням набагато складніше системи управління енергетикою або іншими сферами економіки, оскільки в процесі споживання й заощадження палива й енергії беруть участь усі господарюючі суб'єкти й фізичні особи, організаційно й економічно роз'єднані на відміну від галузевих структур. Об'єднуючою ланкою у такій системі можуть стати Регіональні компанії енергозбереження (РКЕ), які

пропонуємо створити у рамках Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України.

Основна мета створення РКЕ полягає у можливості усунути міжвідомчу роз'єднаність споживачів та виробників енергоресурсів й забезпечити погодженість інтересів суб'єктів регіонального економічного комплексу з державними й регіональними цілями й завданнями енергозбереження.

Для досягнення поставленої мети РКЕ повинна виконувати наступні функції:

- визначення комплексу регіональних проблем у сфері енергозбереження;
- підготовка регіональних програм енергозбереження, спрямованих на досягнення цілей загальнодержавної енергозберігаючої програми;
- розробка й внесення пропозицій щодо змін й доповнень у регіональну нормативно-правову базу й механізми енергозбереження;
- координація діяльності міністерств й місцевих органів влади при реалізації регіональної енергозберігаючої політики;
- формування методичної бази оцінки й обґрунтування енергозбереження з урахуванням його специфіки у конкретних секторах економіки регіону;
- організація процесу інвестування у регіональну програму енергозбереження, консультаційна підтримка інвесторів;
- контроль використання фінансових ресурсів;
- укладання договорів з неурядовими організаціями, які надають енергосервісні послуги щодо виконання енергетичних обстежень, які фінансуються з регіонального бюджету, та на об'єктах житлово-комунальної сфери;
- організація установки карткових приладів обліку й контролю за витратами енергоресурсів, контроль за своєчасним їх встановленням;
- надання підприємствам й організаціям практичної методичної й організаційної допомоги щодо розробки й впровадження заходів з економії ПЕР.

Представники РКЕ будуть працювати на постійній основі, професійно займатися розробкою правового й методичного забезпечення енергозбереження, вчасно вирішувати енергоекономічні проблеми у регіоні. Компанія здатна

проводити єдину нормативно-законодавчу, технічну, економічну, організаційну, інвестиційну й методичну політику у сфері енергозбереження в регіоні, здійснювати комплексний та системний підхід до підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів й, отже, оптимізувати витрати на реалізацію регіональної програми енергозбереження.

Таким чином, зосередження основної діяльності з енергозбереження на регіональному рівні дозволить зменшити навантаження на керівників вищого рівня управління шляхом делегування частини повноважень на середній (регіональний) рівень управління при збереженні єдності координації й контролю за ключовими рішеннями на державному рівні, тим самим забезпечуючи ефективність реалізації державної політики енергозбереження.

На рівні місцевого самоврядування через унітарність нашої держави не існує потреби у розробці проектів законодавчих актів, що зумовлює практично-консультаційну спрямованість повноважень органів управління енергозбереженням на місцях. Зважаючи на те, що впровадження карткових приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів приведе до підвищення інтересу у сфері енергозбереження, вважаємо за доцільне створення на місцевому рівні енергозберігаючих офісів, що підкоряються РКЕ. Дані офіси будуть сприяти широкому залученню населення до енергозберігаючої діяльності, будучи сполучною ланкою між фізичними, юридичними особами й органами державної й регіональної влади, що дозволить приймати на державному рівні збалансовані рішення, які виходять за межі відомчих границь.

На нашу думку, завданням енергозберігаючих офісів повинно стати:

- популяризація енергозбереження на місцях (лекції, виступи);
- підвищення інформованості персоналу підприємств, бюджетних організацій у сфері енергозбереження;
- безкоштовне консультування приватних осіб, організацій, домових комітетів щодо заходів з економії ПЕР та впровадження енергозберігаючого устаткування й т.д.;

– взаємодія представників енергозберігаючих офісів з домовими комітетами в частині розробки та техніко-економічного обґрунтування впровадження енергозберігаючих заходів у житловій сфері.

– розробка та внесення пропозицій місцевим органам державного управління у сфері податків та тарифів.

Таким чином, ефективна структура державного управління енергозбереженням, на нашу думку, повинна включати 3 рівні (рис. 3.2):

1. Державний, представлений Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження, який забезпечує загальні сприятливі умови для активізації енергозбереження у країні, розробку державних цільових програм, що вимагають масштабної концентрації ресурсів, непосильних для окремих регіонів й галузей, централізований контроль за їх реалізацією.

2. Регіональний рівень. Створення РКЕ дозволить враховувати конкретні територіальні й галузеві умови, впливати на хід енергозберігаючих процесів, що протікають у межах регіону. Дані компанії будуть розробляти регіональну політику енергозбереження, спрямовану на досягнення стратегічних цілей, визначених на державному рівні.

3. Місцевий рівень (енергозберігаючі офіси) здійснюють організацію співробітництва й координацію у сфері енергозбереження на місцевому рівні

Для оперативного управління взаємодією учасників проекту створюється робоча група з реалізації енергозберігаючого проекту з наділенням відповідними повноваженнями й ресурсами. Робоча група здійснює міжсистемну координацію й організацію взаємодії усіх учасників, зведення планів окремих суб'єктів, контроль та аналіз виконання ухвалених рішень. Для прийняття стратегічних рішень необхідно сформувати колегіальний орган, у прийнятті рішень якого беруть участь всі зацікавлені сторони, а ухвалені рішення є обов'язковими для усіх. Робоча група за підсумками своєї роботи готує для колегіального органу необхідну інформацію й пропозиції щодо рішень. Для виконання функцій колегіального органа можуть бути залучені на конкурсній основі спеціалізовані організації.

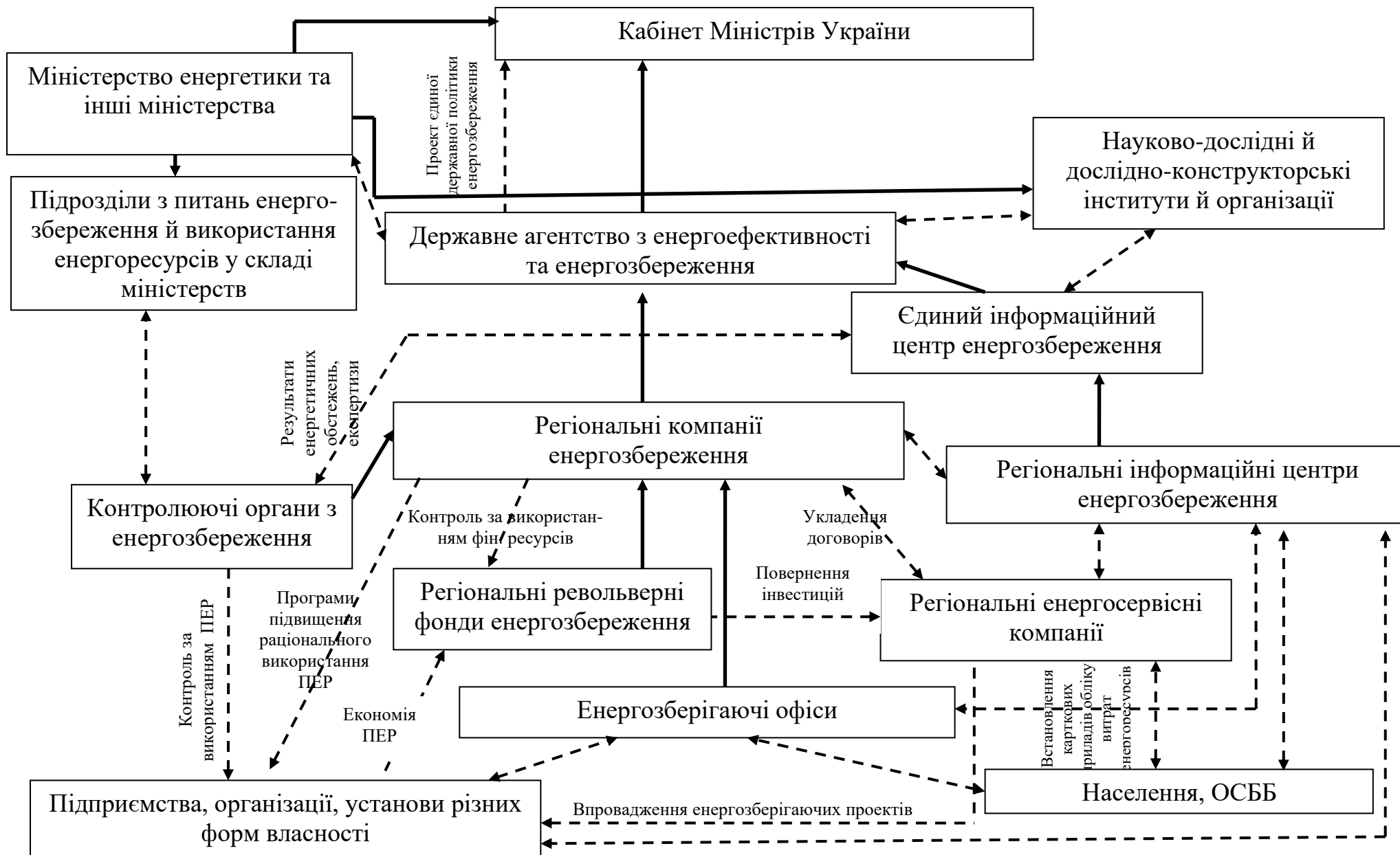

Рисунок 3.2. - Запропонована структура державного управління енергозбереженням
Примітка. Запропоновано автором

Відомо, що в даний час, існуюча система тарифів на житлово-комунальні послуги, систематичне їхнє підвищення, низька якість послуг, які надаються ЖКГ, призводить до загострення взаємин між споживачами й виробниками послуг, знижує рівень відшкодування витрат населенням, порушує необхідну рівновагу економічних інтересів, здатних стимулювати якість й ефективність житлово-комунальних послуг. Невідповідність суспільно необхідного обсягу житлово-комунальних послуг рівню платоспроможного попиту населення свідчить про те, що у даній сфері гостро стоїть проблема розробки нових форм управління житловим фондом.

Нами запропоновано створення на місцевому рівні енергозберігаючих офісів, однією з функцій якої є взаємодія з ОСББ в частині впровадження енергозберігаючих заходів. Тобто, ОСББ будуть свого роду сполучною ланкою між населенням та органами державної влади. Енергозберігаючі офіси будуть займатися розробкою та пропагандою енергозберігаючих проектів у житловій сфері, доводячи їх не тільки до ОСББ, але й безпосередньо до мешканців з детальною калькуляцією витрат. Такими проектами можуть стати:

а) здійснення теплоізоляції стін, утеплення міжпанельних стиків будинків, ізоляція трубопроводів у підвалах, установка енергозберігаючих вікон у під'їздах. За розрахунками ІСЕМ Сибірського відділення РАН, економія тепла при теплоізоляції зовнішніх стін становить 56 Мкал/м²*рік, при ізоляції верхніх і нижніх перекриттів будинку – 3,2 Мкал/м²*рік, ізоляція трубопроводів у підвалах забезпечить 3,5 Мкал/м²*рік [68, с. 214]. Слід зазначити, що теплоізоляція стін забезпечує не тільки економію тепла, але й економію електроенергії, оскільки в літню пору будинок нагріватися не буде, а, виходить, зменшиться потреба у постійній роботі кондиціонерів;

б) економія електроенергії при освітленні під'їздів дозволить визволити ОСББ кошти для впровадження інших енергозберігаючих заходів. У цьому випадку вважаємо за доцільне забезпечити автоматизацію подачі електроенергії: освітлення під'їзду тільки при знаходженні в ньому людини. Такий підхід дозволить ліквідувати втрати електричної енергії у нічний час.

Інвестування в модернізацію й реконструкцію експлуатованих будинків з одночасним рішенням питання обліку енергоресурсів – є досить вигідним, про що свідчать наступні дані. Економія експлуатаційних енерговитрат у житлових будинках тільки у результаті їхньої реконструкції, по оцінках Б. С. Бушуєва, досягає 30-40 % [8, с. 72]. Досвід реконструкції панельних будинків у Східній Німеччині показав, що питоме енергоспоживання будинків знизилося на 45-77 % від первісного значення [81, с. 68]. Вітчизняний і закордонний досвід свідчить, що впровадження систем обліку й регулювання теплоспоживання забезпечує гарантовану економію тепла 10-20 % [40].

Блок 6. Формування економічних й інформаційних механізмів управління енергозбереженням.

На нашу думку, не можна починати реалізацію енергозберігаючої програми, поки не створена основа для її впровадження. Удосконалення економічної та інформаційної бази енергозбереження необхідно для формування сукупності умов, що дозволяють ефективно вирішувати поставлені завдання.

Блок 7. Розробка показників результативності управління енергозбереженням. Енергозберігаючі програми встановлюють конкретні чисельні цілі, досягненням яких є показники адекватності заходів, що вживаються, й правильності обраної методики досягнення мети. Але досягнення кінцевих цілей може бути сильно розтягнуто у часі й для оперативного контролю необхідна розробка системи індикаторів, аналіз яких у будь-який момент часу може показати реальну ситуацію з виконанням цілей. Такими індикаторами, крім тих, що використовуються (енергоємність продукції, рівень витрат бюджетів на покриття потреби у ПЕР), можуть стати, наприклад, відсоток скарг населення на якість житлово-комунальних послуг, які надаються ОСББ, витрати часу на затвердження органами державної влади інвестиційних енергозберігаючих проектів, які впроваджуються суб'єктами господарювання і т.д.). Індикатори повинні бути прив'язані до кінцевих цілей, визначені їхні чисельні значення для різних етапів реалізації програми. Необхідно

використовувати чіткі й однозначні методи виміру індикаторів, що не допускають різних тлумачень.

Блок 9. Відхилення фактичних значень індикаторів від запланованих для даного етапу значень є підставою для вироблення коригувальних управлінських рішень.

Таким чином, періодичне проходження виділених етапів приведе до підвищення ефективності системи управління енергозбереженням на регіональному рівні. При цьому необхідно дотримуватися принципу комплексності, тобто контролювати роботу усіх виділених етапів одночасно, оскільки зосередження на одному з етапів може привести до невірних висновків, внаслідок обмеженості часу, інформації, тощо. Зміна поточної ситуації може й повинна призводити до коректування тактичних цілей. Однак зміст етапів управління енергозбереженням не повинен істотно змінюватися, оскільки вони є основою створення системи й формують шлях, який повинен бути пройденим і повтореним для адекватності системи поточним суспільним потребам.

3.2. Напрями розвитку економічного та інформаційного механізмів управління енергозбереженням на регіональному рівні

У процесі реалізації державної енергозберігаючої політики відбувається взаємодія численних суб'єктів, кожен з яких об'єктивно має свої власні інтереси й зацікавленість. Вихідною точкою створення ефективних державних механізмів управління енергозбереженням, повинні бути інтереси суспільства (населення), виробників (енергопостачальних організацій) та споживачів енергоресурсів (промислових підприємств, ЖКГ, бюджетних організацій).

При цьому економічні інтереси споживачів, що прагнуть до задоволення своїх потреб з найменшими витратами в умовах природної монополії енерговиробників, не збігаються з інтересами останніх. Це пов'язано з тим, що енергопостачальні підприємства об'єктивно не зацікавлені як у зниженні

обсягів реалізації енергоносіїв, що веде до зменшення прибутку, так й у зниженні витрат на перетворення енергії, що вимагає, у свою чергу, додаткових фінансових коштів. Споживачі, що не беруть участь у розподілі отриманої економії ПЕР у вигляді вивільнених коштів (ЖКГ, бюджетні організації), ніколи не будуть раціонально використовувати енергоресурси.

Отже, якщо процесом узгодження інтересів не управляти, то взаємодія суб'єктів з різноспрямованими інтересами може перетворитися в постійне протистояння, що стане перешкодою для переходу економіки на енергозберігаючий шлях розвитку.

Найбільш дієвим механізмом управління енергозбереженням, який дозволяє вирішити вище позначене завдання, є економічний. Значимість економічного механізму визначається тим, що він впливає як на попит та пропозицію енергоресурсів, так і на технологічні зміни в економіці, які призводять до підвищення її енергоефективності. Перехід до енергозберігаючого типу розвитку можливий там, де економічний вплив стосується кожного.

Баланс інтересів споживачів і виробників енергоресурсів є однією із найбільш складних завдань державного управління енергозбереженням. Їх інтереси протилежні: енергопостачальні підприємства прагнуть якнайбільше й дорожче продати, а споживачі – подешевше купити. Основний принцип, що повинен реалізуватися на практиці – вигідність енергозбереження для всіх учасників відносин на ринку енергоспоживання.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне доповнити економічний механізм управління енергозбереженням інструментом, який у розвинених країнах одержав назву «розв'язка» між прибутком й обсягом продажів. Сутність даного інструменту полягає у наступному: якщо енергопостачальне підприємство продає електроенергії більше, ніж планувалося, то «надприбуток» не потрапляє на підприємство, а заноситься на її баланс. Тоді, при зниженні по об'єктивних причинах обсягів продажів енергії, збитки можуть бути відшкодовані з балансового рахунку.

Крім того, енергопостачальним підприємствам доцільно надати право одержувати як додатковий прибуток частину того, що вона зберегла своїм замовникам, діючи в якості енергосервісної компанії по реалізації проектів енергозбереження.

Безпосередніми учасниками державної енергозберігаючої політики є енергосервісні компанії, метою діяльності яких є визначення рівня інвестицій та інвестування проектів енергозбереження на промислових підприємствах, а також у громадському секторі. Ми пропонуємо залучити енергосервісну компанію (далі – ЕСКО) до організації впровадження карткових приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів, з огляду на дефіцит бюджетних коштів. Ці компанії надають послуги з впровадження устаткування «під ключ» за рахунок власних коштів, банківських позик та коштів інших притягнутих сторін на основі перформанс-контракту. Співробітництво органів державної влади з ЕСКО має як переваги, так і недоліки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2. Переваги й недоліки залучення ЕСКО до впровадження енергозберігаючих заходів

Переваги	Недоліки
<ol style="list-style-type: none"> 1. Відповідальність за те, що енергозберігаючий захід буде впроваджено 2. Можливість прискорення впровадження заходу для того, щоб можна було скоріше одержати віддачу; 3. Гарантія того, що захід буде профінансовано 4. Повний облік економії від впровадження енергозберігаючого заходу 5. ЕСКО несе технічні, фінансові й експлуатаційні витрати 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розподіл заощаджень з ЕСКО 2. Можливість примусу щодо укладання контракту на обслуговування енергозберігаючого устаткування 3. Імовірність збільшення витрат на впровадження заходу через моніторинг та необхідність гарантування заощаджень.

Примітка. Запропоновано автором

Враховуючи те, що ЕСКО відшкодовує понесені витрати за рахунок отриманої економії у результаті впровадження енергозберігаючого проекту, існує необхідність у створенні додаткового фонду, який би акумулював

фінансові кошти, вивільнені у результаті впровадження енергозберігаючих заходів й удосконалення тарифної політики. Таким фондом може стати револьверний фонд.

Нами пропонується наступна схема взаємодії ЕСКО й органів виконавчої влади. ЕСКО починає впроваджувати карткові прилади обліку й контролю витрат енергоресурсів за свій рахунок. Паралельно, державні органи виконавчої влади встановлюють економічно обґрунтовані тарифи на електроенергію, тим самим ліквідуючи перехресне субсидування й скасовуючи дотації населенню. Вивільнені бюджетні кошти держава перераховує у револьверні фонди. Аналогічно поповнюються фонди і за рахунок ліквідації ЖКГ після забезпечення всього населення приладами. Кошти, вивільнені у результаті впровадження приладів у бюджетних організаціях, рекомендуємо залишати у розпорядженні даних установ. Вони зможуть використовувати їх для впровадження інших енергозберігаючих заходів. Таким чином, крім передбачених у бюджеті коштів на оплату споживання ПЕР, додаткових витрат з боку держави для створення револьверних фондів не потрібно.

На рис. 3.3 представлена модель процесу встановлення приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів ЕСКО.

Після того, як ЕСКО відшкодує вкладені інвестиції в енергозберігаючий проект, кошти револьверних фондів можуть бути реінвестовані в інші проекти, що дозволить безупинно фінансувати енергозберігаючі заходи. Точний і систематичний контроль відносно енергоспоживання дозволить одержати максимальну віддачу від заощаджень, отриманих за допомогою інвестицій револьверного фонду.

Револьверні фонди пропонується створити у структурі РКЕ з відкриттям спеціального рахунку фондів. У цьому випадку фонди будуть мати статус регіональних, а регіональні органи влади стають бенефіціарами програм енергозбереження, у тій її частині, що фінансується з регіональних револьверних фондів. При цьому РКЕ повинні відповідати за оцінку інвестиційних проектів, відбір програмних заходів та проектів за заданими

критеріями, зокрема: обсягу скорочення енергоспоживання після реалізації проектів; строку виконання робіт; інвестиційній фазі проекту; мінімальному й максимальному розміру фінансових коштів, які було надано з цього фонду й т.д. Таким чином, револьверний фонд може стати одним з найбільш ефективних фінансових механізмів в умовах дефіциту коштів державного й регіонального бюджетів.

Умовні позначення:

—————> Рух фінансових ресурсів

- - - - -> Договірні взаємини

Рисунок 3.3. - Модель процесу інвестування впровадження карткових приладів обліку й контролю витрат енергоресурсів відповідно до перфоманс-контракту Примітка. Запропоновано автором

Існує необхідність й у створенні сприятливих умов для зацікавленості інвесторів у реалізації енергозберігаючих проектів. Можна виділити наступні напрями їх створення:

По-перше, надання інвесторам певних гарантій зворотності інвестицій поза залежністю від тих трансформаційних процесів, які відбуваються у зовнішньому середовищі. Для цього необхідно, насамперед, забезпечити стабільність інвестиційного законодавства, звести до мінімуму ризики нормативно-правового характеру. Такими гарантіями можуть стати: державні гарантії за рахунок коштів фонду енергозбереження, укладання гарантійного договору між інвестором й уповноваженою організацією держави інвестора відповідно до їхнього національного законодавства, тощо.

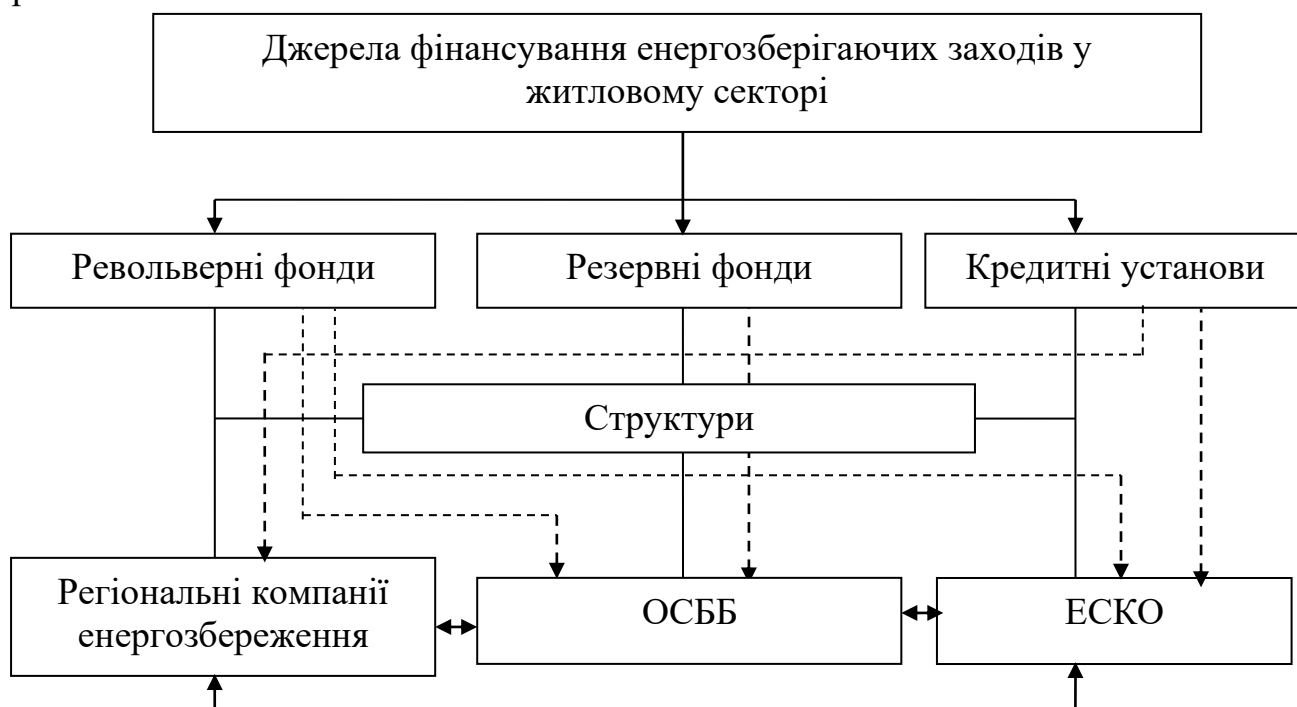
У даний час держава не може надати інвесторам гарантій щодо повного повернення інвестиційних коштів у випадку несприятливої динаміки зовнішнього й внутрішнього середовища, оскільки це не тільки суперечить бюджетному законодавству, але й може викликати нецільове використання фінансових ресурсів державного й регіональних бюджетів. Крім того, у ринковій економіці підприємницька діяльність завжди пов'язана з певного роду ризиками, які також повинні бути зведені до мінімуму на основі реалізації комплексу управлінських впливів у процесі підвищення ефективності функціонування державних механізмів управління енергозбереженням.

По-друге, спрощення процедур узгодження інвестиційних енергозберігаючих проектів на всіх рівнях управління, що значно прискорить процес реалізації енергозберігаючих програм та буде сприяти зниженню транзакційних витрат потенційного інвестора. Найбільш ефективним способом рішення зазначеної проблеми є використання принципу «одного вікна» при взаємодії інвестора з місцевими, регіональними й державними структурами виконавчої влади, що потребує створення єдиного уповноваженого органа, який забезпечує прийом від потенційних інвесторів усього набору документів, пов'язаних з реалізацією енергозберігаючих проектів та видачу їм відповідних ліцензій і дозволів, необхідних для реалізації проекту. У той же час, органи виконавчої влади у сфері енергозбереження повинні надавати інвесторові консультаційну підтримку, що дозволить істотно скоротити строки прийняття рішень щодо енергозберігаючого проекту.

Формування системи моніторингу ефективності витрат бюджетних коштів, призначення відповідальних за їх використання буде сприяти загальному підвищенню результативності витрат коштів бюджету, які були виділені як на реалізацію відповідних енергозберігаючих програм, так і на виконання окремих заходів у сфері енергозбереження.

Розвиток механізмів фінансування енергозберігаючих проектів повинен базуватися на створенні рівних умов доступу окремих суб'єктів господарювання до фінансових ресурсів бюджетів всіх рівнів, що дозволить сформувати сприятливі передумови для прискореного переходу економіки на енергозберігаючий шлях розвитку, буде сприяти зростанню ефективності використання обмежених бюджетних коштів.

У п. 3.1 було запропоновано створення ОСББ, які будуть ініціювати впровадження енергозберігаючих заходів у житлових будинках та займатися організаційними питаннями. Можливі джерела фінансування представлені на рис. 3.4.

Умовні позначення:

-----> рух коштів

————>

взаємодія структур

Рисунок 3.4. - Джерела фінансування енергозберігаючих заходів у житловому секторі

Примітка. Запропоновано автором

З рис. 3.4 бачимо, що існує 3 варіанти фінансування енергозберігаючих заходів у житловому секторі:

1. Основним джерелом фінансування – є резервні фонди для утримання, ремонту й/або модернізації житлових будинків, які пропонується створити в рамках кожної ОСББ. Поповнюватися дані фонди будуть за рахунок внесків домовласників, по мірі необхідності виконання робіт згідно калькуляції витрат при згоді усіх мешканців під'їзду (дому). Якщо планується впровадити дорогий енергозберігаючий проект, можливе залучення позикових коштів.

Слід зазначити, що одержання банківського кредиту ОСББ поєднано з певними труднощами, по-перше, з тим, що потрібні спеціальні знання й економічні обґрунтування для одержання кредиту, тобто складання бізнес-плану, по-друге, забезпечення позики (у власності ОСББ немає приміщень, які можна закласти), по-третє, відсутність кредитної історії, що може охарактеризувати ОСББ, як надійного позичальника, некомерційний характер діяльності якої пов'язаний з малими прибутками.

2. Позиковими коштами для фінансування енергозберігаючих заходів можуть стати фінансові ресурси револьверних фондів, які створені у структурі РКЕ. Механізм дії даного фонду було описано вище.

3. Найбільш прийнятним варіантом, на наш погляд, є взаємодія ОСББ з ЕСКО, оскільки, по-перше, ЕСКО виконує реалізацію «проекту під ключ», по-друге, компенсує витрати за рахунок отриманої економії коштів від впровадження енергозберігаючого устаткування, по-третє, несе технічні, фінансові й експлуатаційні витрати.

У цьому випадку можливо укладення наступних видів договорів між ЕСКО та ОСББ:

– гарантований перфоманс – контракт: за рахунок економії енергоносіїв покриваються усі витрати ЕСКО на впровадження енергозберігаючого заходу й виплачується визначений розмір прибутку. Кошти, що зберігаються за рахунок скорочення витрат на оплату ПЕР, дозволяють ЕСКО окупувати власні інвестиції й одержати прибуток. Після цього вся наступна економія надходить у

резервний фонд ОСББ або ж можливо здійснити перерахунок щомісячних внесків домовласників у комітет, зменшених на суму отриманої економії;

– спільний перфоманс – контракт припускає розподіл отриманої економії між ОСББ та ЕСКО на постійній або змінній у часі пропорції. Після того, як енергосервісна компанія окупить власні інвестиції, договір анулюється. Як у першому, так і в другому випадках, ОСББ заощаджує кошти, одержуючи у майбутньому значну економію енергоресурсів.

Таким чином, розроблені рекомендації щодо удосконалення економічного механізму управління енергозбереженням дадуть можливість активізувати процес ринкових перетворень, створити стимули щодо впровадження енергозберігаючих заходів, звільнити органи виконавчої влади від господарських проблем. Крім того, дозволять створити додаткові джерела фінансування й зменшать навантаження на державний та регіональні бюджети.

Впровадження енергозберігаючих заходів, внесення певних коректив у програми енергозбереження із часом, популяризація енергозбереження неможлива без відповідного інформаційного забезпечення. Без інформаційної системи аналітичного типу не можна вирішити питання ефективності й доцільності реалізації конкретних проектів енергозбереження й підвищення ефективності використання ПЕР, впровадження енергозберігаючого устаткування, технологій на регіональному рівні й рівні окремих суб'єктів економічної діяльності.

На сучасному етапі розвитку, інформаційний механізм управління енергозбереженням практично відсутній. Крім проведення виставок, конференцій, навчальних програм енергозбереження у вищих закладах інші інструменти інформаційного забезпечення не застосовуються. Значна частина інформації про результативність освоєння потенціалу доступна тільки вузьким фахівцям, статистична інформація, наявна в Internet і спеціалізованих журналах з енергоспоживання, енергоефективності та енергозбереження далеко не повна. На нашу думку, ліквідація «інформаційних бар'єрів» не менш важлива, ніж фінансових або технічних. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне створення

Єдиного інформаційного центру, що буде підкорятися Державному агентству з енергоефективності та енергозбереження України.

Метою створення Єдиного інформаційного центру – є надання фізичним особам, організаціям, органам державної влади, органам місцевого самоврядування актуальної інформації щодо вимог законодавства з енергозбереження, підвищення енергетичної ефективності й хід реалізації його положень, з питань енергоефективності технологій, машин, устаткування й матеріалів, щодо енергоспоживання в усіх сферах економіки, потенціалу зниження енергоємності й т.д. Для досягнення цієї мети необхідно виконання центром ряду завдань, які систематизовані нами на рис. 3.5.

Для того, щоб запропонована інформаційна система енергозбереження функціонувала, необхідно закріпити за кожним органом державної влади зобов'язання з надання інформації у Єдиний інформаційний центр не рідше 1 разу на квартал. Доступ до інформації, включеної у державну інформаційну систему, забезпечується шляхом її розміщення на офіційному сайті оператора державної інформаційної системи, на офіційних сайтах органів державної, регіональної влади та органів місцевого самоврядування в мережі Інтернет.

Використання карткових приладів обліку витрат енергоносіїв буде сприяти підвищенню попиту на енергозберігаюче устаткування, енергоефективні матеріали з боку всіх суб'єктів енергозберігаючої політики, що зажадає активізації науково-технічного механізму управління енергозбереженням.

Вплив науково-технічних механізмів на енергозбереження, зумовлений інноваційним характером значної частини його заходів. Рівень даного впливу залежить від стану науково-дослідних й дослідно-конструкторських розробок у сфері енергоефективної техніки, устаткування й матеріалів, технологій зміни структури палива й енергії, енергетичних властивостей продукції, використання природної поновлюваної енергії й інших прогресивних енерготехнологій, наприклад, так званих «бекстоп-технологій».

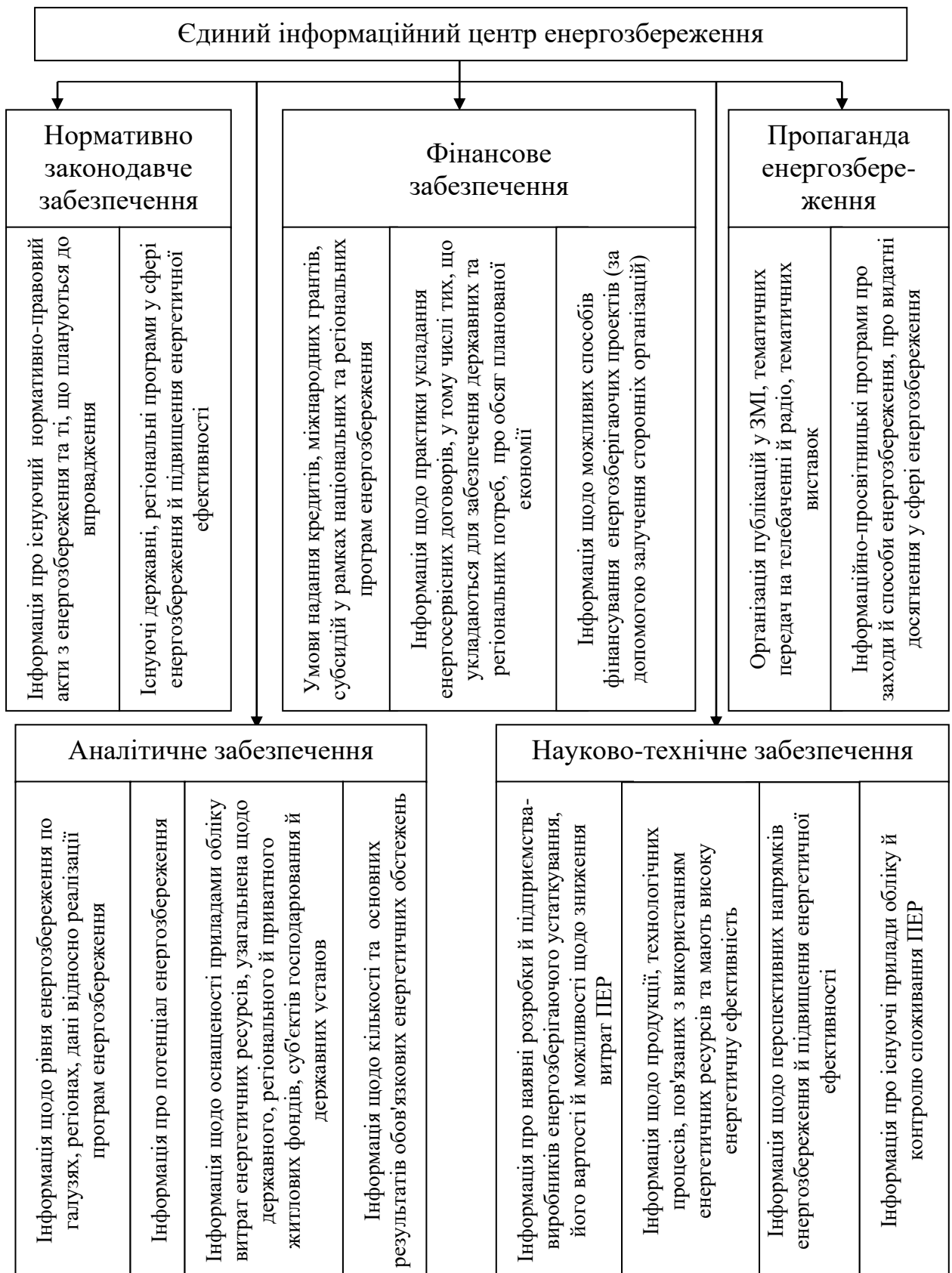

Рисунок 3.5 - Завдання Єдиного інформаційного центру енергозбереження

Примітка. Запропоновано автором

Останнє поняття було введено В.Д. Нордхаусом [66] для позначення енерготехнологій, які реально перешкоджають вичерпанню енергетичних ресурсів. У результаті практично непоновлювані енергоресурси переходять у клас поновлюваних, у зв'язку з чим, послаблюється проблема їхньої обмеженості.

Науково-технічна політика у сфері енергозбереження сьогодні в Україні практично відсутня. У регіонах тиражується 10 – 15 типових проектів, таких, як: впровадження приладів обліку, децентралізація систем опалення й деякі інші. Справжніх інноваційних технологій дуже мало. Тому триває розробка й запуск у виробництво енергонеефективного устаткування, дублювання вже застарілих наукових й конструкторських розробок. Отже, для науково-технічного розвитку необхідні заходи спеціальної державної підтримки, такі, як:

- інтеграція науки й системи вищої освіти;
- стимулювання інноваційної активності та торгівлі науково-технічними результатами;
- ефективна взаємодія приватного й державного секторів науки у здійсненні інноваційної діяльності;
- створення цілісної національної інноваційної системи по всьому ланцюжку: від одержання знань (наукові й навчальні організації) до стимулювання інноваційної високотехнологічної економіки);
- інвестиції у НДДКР;
- встановлення відомчих стандартів на енергоефективні механізми, устаткування, машини, будівельні матеріали й конструкції, що випускаються.

Науково-технічні новації вимагають значних інвестицій, залучення яких обмежено, незважаючи на високу ефективність енергозбереження. Це зумовлено декількома причинами: меншою конкурентоздатністю енергозберігаючих проектів у порівнянні із проектами розширення ресурсної бази енергетики або розвитку виробничих систем; високим ступенем невизначеності прибутковості інвестицій, що залежить від варіації цін на

енергоресурси та їх співвідношення із цінами на інші фактори виробництва й продукцію; значними ризиками, пов'язаними з інвестуванням в інноваційні проекти з тривалим строком окупності; обмеженими інвестиційними можливостями дрібних розрізнених енергоспоживачів тощо.

Таким чином, тільки комплексний розвиток механізмів державного управління енергозбереженням, в основі яких знаходиться узгодження інтересів всіх суб'єктів державної енергозберігаючої політики, забезпечить поступовий перехід економіки України на енергозберігаючий шлях розвитку.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі вирішено актуальне науково-практичне завдання щодо вдосконалення механізмів державного управління енергозбереженням на рівні регіону. Отримані у процесі дослідження результати дають можливість сформулювати такі загальні висновки:

1. Проведений аналіз сучасних наукових поглядів щодо сутності поняття «енергозбереження», дає підстави сформулювати це поняття таким чином: «енергозбереження» – це процес раціонального використання енергоресурсів і залучення в господарський оборот поновлюваних джерел енергії з метою забезпечення енергоефективного економічного розвитку й підвищення добробуту населення країни, а також збереження екосистеми й непоновлюваних енергетичних ресурсів для майбутніх поколінь. В свою чергу механізми державного управління енергозбереженням на регіональному рівні розглядаються нами як сукупність форм, економічних методів та інструментів органів публічного управління енергозбереженням, спрямованих на раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів через розвиток потенціалу енергозбереження регіону, створення системи стимулів до ефективного використання палива й енергії, узгодження економічних інтересів різних категорій населення, підприємств та держави у сфері відповідальності за раціональне їх використання.

2. Виявлено особливості реалізації державної політики енергозбереження в розвинених країнах світу. З'ясовано, що висока результативність державної енергозберігаючої політики у розвинених країнах зумовлена застосуванням комплексного й системного підходу до її формування й реалізації, поєднанням ринкових і державних механізмів управління, зосередженням основної діяльності щодо енергозбереження на регіональному рівні із наданням державної підтримки в декількох напрямках, зокрема, у житлово-комунальному господарстві й бюджетній сфері на основі використання принципів виділеної компетенції та ресурсної забезпеченості. Позитивний досвід зарубіжних країн

зумовлює необхідність перегляду та удосконалення державних механізмів управління енергозбереженням в Україні.

4. Визначено, що в Україні сформована організаційно-інституційна структура управління енергозбереженням, що має багатофакторний, міжгалузевий характер, на основі одного центрального органу виконавчої влади (Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України). Брак достатніх повноважень центрального органу виконавчої влади, не дозволяє адекватно стимулювати суб'єктів господарювання у сфері енергозбереження та активізувати діяльність центральних і місцевих органів державної влади. У Волочиському районі органом державної влади, що забезпечує реалізацію державної політики в галузі енергозбереження є відділ розвитку інфраструктури Волочиської районної державної адміністрації.

5. З'ясовано, що передбачений законодавством фінансовий механізм управління енергозбереженням включає наступні інструменти: стимулювання енергозбереження; плата за нераціональне використання ПЕР, штрафні санкції; джерела фінансування заходів щодо економії й раціонального використання ПЕР. Проведене дослідження економічного механізму управління енергозбереженням дозволило зробити висновок, що наразі відсутня економічна зацікавленість суб'єктів господарювання щодо впровадження заходів енергозбереження, брак власних коштів у підприємств також не сприяє активній діяльності у даній сфері, що вимагає комплексного підходу до розвитку механізмів управління енергозбереженням.

6. Розроблено алгоритм управління енергозбереженням на регіональному рівні, який передбачає реалізацію послідовних етапів з урахуванням необхідності переходу до впровадження довгострокових енергозберігаючих проектів. Запропоновано: реформувати організацію бюджетного процесу шляхом практичної реалізації програмно-цільового методу; створити вертикальну систему управління енергозбереженням; застосувати комплексний підхід до розвитку механізмів управління енергозбереженням на регіональному

рівні; проводити постійний моніторинг щодо виконання проміжних запланованих показників енергозбереження на основі системи індикаторів.

7. Науково обґрунтовано напрями удосконалення організаційного та економічного механізмів управління енергозбереженням на основі застосування комплексного підходу. З'ясовано, що організація карткових приладів контролю та обліку витрат паливно-енергетичних ресурсів дозволить вирішити протиріччя між органами державної влади, енергопостачальними підприємствами та учасниками процесів енергоспоживання. З метою прискорення процесу реалізації енергозберігаючих проектів було запропоновано: спростити процедуру узгодження інвестиційних проектів на всіх рівнях управління на основі використання принципу «одного вікна», створити на регіональному рівні револьверні фонди енергозбереження. Удосконалено інформаційний механізм управління енергозбереженням шляхом створення єдиного інформаційного центру з енергозбереження, який дозволить не тільки підвищити інформованість усіх суб'єктів господарювання, але й забезпечить інформаційно-аналітичну підтримку прийняття рішень у сфері енергозбереження. Дану інституційну структуру пропонується створити в рамках Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амосов О.Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування: Збірник наукових праць: У 2 ч.*; За заг. ред. Г.І. Мостового, Г.С. Одінцової. Харків: ХарПІДУ УАДУ, 2001. Вип. 2. С. 10 – 16.
2. Астапова Г.В. Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины. Донецк, 2011. С. 279.
3. Байков Н. Мировое потребление и производство первичных энергоресурсов. *Мировая экономика и международные отношения*. 2016. № 5. С. 44–52.
4. Байков Н. Производство энергоресурсов *Мировая экономика и международные отношения*. 2015. № 9. С. 38–46.
5. Башмаков И. А. Энергетика России: Стратегия инерции или стратегия эффективности? *Вопросы экономики*. 2017. № 8. С. 104–122.
6. Бірюков Д.С. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні. К.: НІСД, 2012. 57 с.
7. Булеев И.П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов. Донецк: ИЕП НАН Украины, 2013. С. 32 – 34.
8. Бушуев Б.С. Развитие инвестиционно-строительной деятельности в современных условиях экономики России. Опыт. Проблемы. Перспективы : монография. М. : МАКС Пресс, 2013. 288 с.
9. Воропай Н.И. Глобальные тенденции в энергетике на рубеже столетий. *Энергия: экономика, техника, экология*. 2018. № 12. С. 28–31.
10. Державне управління: Словник-довідник / За заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: УАДУ 2002. 228 с.
11. Добрынин А.И. Экономическая теория : учебник для вузов / А.И. Добрынин, Л.С. Тарасевич. [4-е изд.] СПб. : Питер, 2019. 556 с.
12. Долінський А.А. Енергозбереження та екологічні проблеми. *Вісник НАН України*. 2016. № 2. С. 24–32.
13. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Відп. ред. С.В. Мочерний. К.: Видавничий центр "Академія", 2001. Т. 2. С. 355 – 372.
14. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку : Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2018 році. [Єрмілов С. Ф., Ященко Ю. П., Григоровський В. В. та ін.]. К. : НАЕР, 2019. 58с.

15. Енергозбереження. Енергетичний аудит. Загальні технічні вимоги. (ANSI/IEEE 739-1995, NEQ) : ДСТУ 4065-2001. Чинний від 2002-07-01. К. : Держспоживстандарт України, 2002. 39 с.
16. Еременко-Григоренко О. А. Организационно-экономический механизм управления хозяйственной деятельностью предприятия: Дисертация канд. экон. наук: 08.06.01. Донецк, 1999. С. 31.
17. Закон сохранения энергии – согласно новой редакции ЗУ «Об энергосбережении», Кабмин получает право на определение порядка приоритетного финансирования предприятий. *Энергосбережение в Украине*. 2007. № 1. URL: http://enerdgi.blogspot.com/2009/01/blog-post_29.html
18. Заремба І. М. Енергозбереження – основа оптимізації енергоемності України. *Стратегічна панорама*. 2012. № 1. С. 104–108.
19. Инякин В.Н. Проблемы и перспективы энергосбережения в Украине. *Управление экономикой переходного периода периода* : сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. Донецк, 2012. С. 54–56.
20. Казанцев Э. Ф. Энергетика, экономика и экология. *Энергосбережение*. 2013. № 12. С. 13–15.
21. Кіреєва О.А. Поняття та складові організаційно-економічного механізму сільськогосподарських підприємств URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnau/Ekon/2009_11/pdf/11_39.pdf
22. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): монографія. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2002. 396 с.
23. Кодекс цивільного захисту від 02.10.2012 р. № 5403-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
24. Козленко Л.Г. Енергетична політика ЄС в контексті забезпечення енергетичної безпеки. *Енергоінформ*. 2016. № 31. С. 4–5.
25. Коломийчук В.С. Соціально-економічні механізми управління адміністративним районом в системі регіонального розвитку: Автореферат дис... д-ра екон. наук: 08.10.01. НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2000. 50 с.
26. Комплексна державна програма енергозбереження України : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 лютого 1997 р. № 148. К. : Держкоменергозбереження України, 1996. 234 с.
27. Копейкин Б. В. Эффективность энергосбережения: опыт ПО «Невский завод им. Ленина». М. : Энергоатомиздат, 1985. 109 с.
28. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України :

- монографія. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. 220 с.
29. Корякин Ю. От Чернобыля до Киото. *Энергия: экономика, техника, экология*. 1998. № 8. С. 20–23.
30. Кульман А. Экономические механизмы. М.: Прогресс; Универс, 1993. С. 13, 14.
31. Лазарева Т.В. Регулирование энергообеспечения общества: мировой опыт и необходимость его использования в Украине. *Зб. наук. пр. ДонНТУ*. 2004. Т.Х. С. 190–197. (Економіка; вип. 68).
32. Лисенко Ю. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*. 2017. №1. С. 86, 87.
33. Лір В.Е. Економічний механізм реалізації політики енергоефективності в Україні; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. К. : 2018. 208 с.
34. Марова С. Ф. Можливості використання резервів енергозбереження в економічному розвитку України. *Економіка та держава*. 2010. №12. С. 90–92.
35. Мельник Л. Г. Економіка енергетики : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2016. 238 с.
36. Микитенко В. В. Енергоефективність промислового виробництва: монографія. К. : Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2004. 282 с.
37. Мингалеев Г.Ф. Экономическое обоснование ресурсосбережения на предприятии и в народном хозяйстве. Казань : Уни-пресс, 2012. 96 с.
38. Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху / Під ред. М. Дацишина. К.: «Інститут Реформ», 2003. 41 с.
39. Овсиенко О.В. Политика энергосбережения в системе макроэкономического регулирования. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2004. № 190. Т.2. С. 358–366.
40. Опыт энергосбережения в городском хозяйстве Санкт-Петербурга. *Энергосбережение*. 1999. №3. URL: http://www.abok.ru/for_spec/articles.php?nid=166
41. Основы социального управления: Учебное пособие / А.Г. Гладышев, В.Н. Иванов, В.И. Патрушев и др; Под ред. В.Н. Иванова. М.: Высшая школа, 2001. С. 265.
42. Пауэлл К. На пути к американской мечте. М. : Мир, 2002. 614 с.
43. Питання державної інспекції з енергозбереження: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 черв. 2000 р. № 1039. *Офіц. вісн. України*. 2000. № 26.
44. Положення про Державний комітет України з енергозбереження : Указ Президента України від 06.10.1995 р. № 918. *Уряд. кур'єр*. 1995.

45. Праховник А.В. Бар'єри на шляху досягнення енергоефективності України та системна стратегія їх подолання. *Енергоінформ*. 2002. № 1. С. 6–12.
46. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 р. № 39/95-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/39/95>
47. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання заходів з енергозбереження: Закон України від 16.03.2007 р. № 760. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 23. Ст. 301.
48. Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України : Указ Президента України № 462/2011 від 13 квітня 2011 року URL: <http://naer.gov.ua/polozhenie>
49. Про державну експертизу з енергозбереження: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серп. 1998 р. №1094. *Уряд. кур'єр*. 1998. №139-140. 23 лип.
50. Про джерела фінансування органів державної влади: Закон України від 30.06.99 р. №783-14. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 34. Ст. 274.
51. Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97>
52. Про енергозбереження : Закон України від 1 липня 1994 р. № 74/94. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №30. ст. 283.
53. Про енергозбереження: Закон України від 01.07.95. – № 74/94. *Відомості Верховної Ради*. 1994. № 30. ст. 283.
54. Про загальнодержавний позабюджетний фонд енергозбереження (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.96 р. № 478. *Зб. нормат. актів*. К. : Держкоменергозбереження, 2004. 459 с.
55. Про затвердження Основних методичних положень з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві: Наказ Держкоменергозбереження від 22 жовт. 2002 р. №112. *Зб. нормат. актів*. К. : Держкоменергозбереження, 2004. 154 с.
56. Про затвердження переліку об'єктів та окремих територій, які підлягають постійному та обов'язковому на договірній основі обслуговуванню державними аварійно-рятувальними службами: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 р. № 1214 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1214-2000>

57. Про затвердження переліку особливо важливих об'єктів електроенергетики, які підлягають охороні відомчою воєнізованою охороною у взаємодії із спеціалізованими підрозділами інших центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2003 р. № 1170 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1170-2003>
58. Про заходи щодо ефективного використання газу та інших паливно-енергетичних ресурсів в народному господарстві : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 1993 р. № 699. *Зб. нормат. актів. К. : Держкоменергозбереження, 2004. 459 с.*
59. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 р. № 2480-VI URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2480-17>
60. Про організацію діяльності відомчої воєнізованої охорони Міністерства палива та енергетики України: Наказ Мінпаливенерго України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1262-07>
61. Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лип. 1997 р. № 786. *Офіц. вісн. України. 1997. № 30. 20 серп.*
62. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
63. Про стандартизацію: Закон України від 14 січ. 2001 р. № 2408-III. *Відомості Верховної Ради України. 2001. № 31. ст. 145.*
64. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання: Закон України від 19.10.2000 р. № 2064-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2064-14>
65. Ратушняк Г.С. Управління проектами енергозбереження шляхом термореновації будівель : Навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2016. 106 с.
66. Самуельсон П.А., Нордхаус В. Д. Экономика : учеб. пособие для студентов, обучающихся по экон. направлениям и специальностям. 18 изд. М. : Вильямс, 2010. 1360 с.
67. Сердюк Т.В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості: монографія. В.: УНІВЕРСУМ, 2015. 154 с.
68. Стенников В.А. Энергосбережение в тепловом хозяйстве регионов России: проблемы и перспективы. *Регион: экономика и социология. 2007. № 3. С. 211–227.*
69. Степанов В.С. Потенциал и резервы энергосбережения в промышленности. Новосибирск : Наука, 2017. 248 с.

70. Стратегія енергозбереження в Україні : аналітично – довідкові матеріали: У 2 т. / Стогній Б. С., Кулик М. М., Жовтянський В. А. та ін. К. : Академперіодика.
71. Суходоля О. М. Державна політика енергоефективності і виклики сучасності. *Енергосбережение*. 2006. № 4. С. 2–7.
72. Суходоля О. М. Теоретико – методологічні засади механізмів державного управління формуванням енергоефективної економіки України : дис. ... доктора наук з держ. управління : 25.00.02 «Механізми державного управління». К. : 2006. 479 с.
73. Суходоля О.М. Аналіз законодавства та державної політики енергозбереження в Україні. *ЭСКО*. 2006. № 4. URL: <http://www.esco.co.ua/journal/index.htm>.
74. Суходоля О.М. Енергоефективність національної економіки: методологія дослідження та механізми реалізації. К. : НАДУ, 2016. 424 с.
75. Суходоля О.М. Фактори впливу на енергоефективність національної економіки. *Вісник НАДУ*. 2012. № 1. С. 236–247.
76. Тітяєв В.І. Про проблеми впровадження економічних механізмів ресурсозбереження. *Комунальне господарство міст*: Вип. 78, 2007. С. 220-227.
77. Углубленный обзор политики и программ Дании в области энергоэффективности URL: esco-ecosys.narod.ru/2015_12/art102.pdf
78. Федорчак О.В. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування* : наук. вісн. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. Вип. 1. Режим доступу : <http://www.academy.lviv.ua>
79. Франчук І. А. Державна політика розвитку енергетики в Україні: стан, тенденції, перспективи : монографія. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 356 с.
80. Экономический и производственный потенциал административных и производственных систем : монография / под общей ред. О. Ф. Балацкого. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2016. 973 с.
81. Энергоэффективность как основа устойчивого развития / Асланян Г.С., Вольфберг Д., Лапонш Б. и др. М. : Папирус Про, 2019. 290 с.
82. Эффективное использование топливно-энергетических ресурсов: опыт и практика СССР, ВНР, ГДР и ЧССР / под ред. Д. Б. Вольфберга. М. : Энергоатомиздат, 1983. 208 с.
83. Bevir M. Traditions of governance: interpreting the changing role of the public sector. *Public Administration*. 2018. V.82. № 2. P. 235–248.

Виконала: студентка магістратури
спеціальності 281 Публічне
управління та адміністрування
заочної форми навчання
«___» грудня 2020 р.

Підпис

О.П.Семенець

Ініціали, прізвище

Науковий керівник
професор кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.е.н., доцент
«___» грудня 2020 р.

Підпис

А.Д. Войцешук

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:
Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
д.н.держ.упр., доцент
«___» грудня 2020 р.

Підпис

Е.В. Щепанський

Ініціали, прізвище

Додаток А

Таблиця А.1. Зміст поняття «механізм управління»

№ з/п	Автор, джерело	Визначення механізму управління
1.	О. Амосов [1, с. 10]	На регіональному рівні механізм управління – це сукупність форм і методів впливу територіальних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на реформування та функціонування економічних суб'єктів у всіх сегментах і ланках господарства району
2.	Г. Астапова [2, с. 14]	Механізм управління – це система елементів організаційно-економічного впливу на процес управління
3.	В. Бакуменко, В. Князев [10, с. 134]	Механізми державного управління – це «практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей». Комплексний механізм державного управління визначається як «система політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління». Схема реального механізму державного управління містить: цілі, рішення, впливи, дії, результати
4.	І. Булеєв [7, с. 32]	Механізм управління – це сукупність форм, методів та інструментів управління
5.	А. Гладішев, В. Іванов, В. Патрушев [41, с. 24]	Механізм управління – спосіб організації управління суспільними справами, де взаємопов'язані методи, засоби і принципи, що і забезпечують ефективну реалізацію цілей управління
6.	П. Єгоров, Ю. Лисенко [32, с. 86]	Механізм управління – це система формування цілей і стимулів, які дають змогу перетворити у процесі трудової діяльності рух матеріальних та духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його остаточних результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів. Ядром організаційно-економічного механізму є система стимулів, яка поділяється на дві підсистеми: командно-адміністративні стимули, які примушують до праці; соціально-економічні, що зацікавлюють працівників до високоєфективної роботи
7.	О. Єрьоменко- Григоренко [16, с. 9]	Механізм управління є системою технологічного, економічного, організаційного і соціального блоків, які включають їх елементи
8.	О. Ковалюк [22, с. 96]	Механізм управління – це система форм, методів, важелів, інструментів, які використовуються в діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їх забезпечення політикою на мікро- та макрорівні
9.	В. Коломийчук [25, с. 15]	Механізм адміністративного району – це господарська система, її будова; взаємозв'язки між її територіальними елементами; спосіб її існування; система форм і методів управління господарською системою, зміна її соціально-економічних станів
10.	О. Коротич [28, с. 78]	Конкретні механізми управління – це певне знаряддя для здійснення цілеспрямованих перетворень. Це сукупність способів, методів, важелів, через які суб'єкт управління впливає на об'єкт управління для досягнення певної мети. Кожний конкретний механізм управління – це насамперед сукупність взаємопов'язаних методів управління
11.	А. Кульман [30, с. 13]	Механізм містить певну послідовність економічних явищ: його складовими елементами одночасно виступають вхідне і вихідне явища, а також весь процес, який відбувається в інтервалах між ними. Механізм є природною системою. Механізм – це необхідний взаємозв'язок, який виникає між різними економічними явищами

Таблиця А.2. Наукові погляди щодо сутності поняття «енергозбереження»

№ з/п	Автор, джерело	Визначення механізму управління
1	2	3
1.	В.С. Степанов, Т.Б. Степанова [69, с. 10]	Енергозбереження розглядається як наслідок підвищення ефективності енерговикористання.
2.	Д.Б.Вольфберг [83, с. 9]	Енергозбереження – це вдосконалення структури енергетичного балансу в напрямку заміщення дефіцитних або дорогих паливно-енергетичних ресурсів (далі – ПЕР) дешевими й доступними, а також широкого залучення й використання власних природних енергоресурсів, поновлюваних і нетрадиційних джерел енергії.
3.	Б.В. Копейкін Є.А. Смирнов Г.С. Багієва [27, с. 27]	Енергозбереження – економія палива за рахунок економії конкретних видів енергії за етапами її переробки.
4.	Закон України «Про енергозбереження» [52]	Енергозбереження – це організаційна, наукова, практична, інформаційна діяльність державних органів, юридичних і фізичних осіб, спрямована на зниження витрат (втрат) паливно-енергетичних ресурсів у процесі їх видобутку, переробки, транспортування, зберігання, виробництва, використання й утилізації.
5.	А.В. Праховник, Є.М. Іншеков [45, с. 6]	Енергозбереження – це вдосконалення видобутку, виробництва, перетворення, транспортування й зберігання енергоносіїв
6.	В.В. Микитенко [36, с. 72]	Енергозбереження – це підвищення ефективності використання енергоносіїв на кінцевій стадії їх споживання (зменшення витрат ПЕР на одиницю продукції, робіт, послуг);
7.	А.А.Долинський [12, с. 25]	Енергозбереження – додатковий енергоресурс, найбільш оптимальний спосіб зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.
8.	Б.С. Стогній [70, с.53]	Енергозбереження – це процес реалізації комплексу напрямів і заходів заощадження різних видів ПЕР.
9.	Л.Г. Мельник, О.І. Карінцева, І.М. Сотник [35, с. 41]	Енергозбереження – діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), спрямована на раціональне використання й ощадливе використання первинної й перетвореної енергії й природних енергетичних ресурсів у національному господарстві, й реалізується шляхом використання економічних, адміністративних, правових і технічних методів.
10.	О.М. Суходоля [72, с. 47]	Енергозбереження – результат діяльності реалізації комплексу заходів щодо забезпечення ефективного використання ПЕР.

Рисунок А.3. - Складові механізми державного управління енергозбереженням

Примітка. Запропоновано автором

Таблиця А.3. Завдання й функції органів державної влади США у сфері енергозбереження

Органи управління енергозбереженням	Завдання, функції	Законодавче забезпечення
Державний рівень		
Міністерство енергетики	Розробка загальної енергетичної політики, контроль в області електроенергетики, забезпечення екологічної безпеки, підвищення енергоефективності об'єктів бюджетної сфери.	Закони «Про енергетичну політику й енергозбереження» (1975 р.), «Про національну політику енергозбереження» (1978 р.), «Про вдосконалення федерального енергетичного менеджменту» (1988 р.), «Про енергетичну політику» (1992 р.), «Про енергетику» (2005 р.) «Про енергетичну незалежність й безпеку США» (2007 р.), «Про оздоровлення американської економіки й реінвестування» (2009 р.),
Управління з забезпечення енергоефективності й поновлюваним джерелам енергії	Управління енергетичною безпекою США, впровадження екологічно чистих, надійних та доступних енергетичних технологій, впровадження в повсякденне життя альтернативних джерел енергії, що забезпечують більш високу якість життя.	
Федеральне енергетичне агентство	Регулювання діяльності енергокомпаній на міжштатному рівні, включаючи регулювання тарифів на міжштатне постачання електроенергії, регулювання діяльності федеральних енергокомпаній, здійснення енергопостачання й т.д. Формування правового й методичного забезпечення діяльності регулюючих комісій штатів.	
Рівень штату		
Управління з енергозбереження (Техас), Міністерство енергетики (Колорадо), Комісія з енергетики (Каліфорнія) тощо	Контроль за виконанням встановлених стандартів, за використанням виділених федеральним урядом коштів, відповідальність за виконання програм з енергозбереження, регулювання роздрібної торгівлі й розподілу електроенергії на рівні штату, питання організації й діяльності комунальних енергокомпаній в межах штату.	Закон «Про розширення програм штатів з забезпечення ефективності енергоспоживання». Існує також ряд інших спеціальних законів з регулювання політики енергоефективності щодо стандартизації, ефективності палива й т.д. Енергозбереження розглядається у Національній енергетичній політиці як спосіб зменшення енергозалежності країни, скорочення кількості ввезених нафтопродуктів, переходу на альтернативні джерела енергії.
Місцевий рівень		
Підрозділи місцевих органів самоврядування у сфері енергозбереження	Розвиток використання поновлюваних джерел енергії, у тому числі біоенергетики, що працює на відходах, зниження витрат на теплопостачання; економія електроенергії в бюджетних установах; пропаганда серед населення ідей по енергозбереженню.	

Джерело [31, с. 196.]

Таблиця А.4. Аналіз програм енергозбереження у розвинених країнах

Країна	Програма енергозбереження	Основні положення програм	Підсумки реалізації програм енергозбереження
1	2	3	4
США	Федеральна програма енергетичного менеджменту (1973 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – розширення використання поновлюваних джерел енергії й децентралізації вироблення енергії; – удосконалення управління споживанням комунальних послуг на федеральних об'єктах; – модернізація федеральних будинків, об'єктів й інфраструктури; – підвищення надійності енерго- й водопостачання федеральних об'єктів; – підвищення енергоефективності й економія води. 	З 1985 р. федеральний уряд у цілому знизив споживання енергії на квадратний метр площі федеральних будинків більш ніж на 25 % у 2003 р., перевищивши цільовий показник (20 %), встановлений для 2000 р.; - федеральному уряду вдалося заощадити майже 1,7 млрд. дол. у 2004 р. у порівнянні з 1985 р. в результаті зниження витрат на енергоресурси.
	Енергетична програма Дж. Картера (1977 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – поетапне скасування державного контролю над цінами на нафту й газ; – скорочення енергоспоживання на 2 % у рік; – покриття зростаючого попиту на нафту за рахунок збільшення власного видобутку й посилення економії нафтопродуктів; – розширення урядової допомоги на фінансування НДДКР, особливо у сфері альтернативних джерел енергії; – введення твердого режиму нормування ПЕР; – стимулювання розвитку вугільної промисловості та ядерної енергетики. 	У 1980 р. обсяг бурових робіт збільшився у порівнянні з 1973 р. у 3,5 рази, частка нових капітальних інвестицій США, що були направлені у нафтову промисловість, за той же період збільшилася з 2 до 7 %. Вже до 1980 р. запаси нафти досягли 100 млн. барелів або 13,5 млн. т. Найбільш швидко стратегічні запаси зростали у період з 1980 по 1986 рр.; свого максимального значення 592 млн. барр. (79,8 млн. т) резерв досяг у 1994 р. Відбулося зменшення витрат на енергію на 200 млрд. дол. за 1974 – 1985 рр., енергоемність ВВП знижувалася щорічно на 3,7 % у 1974 – 1986 р.
	Енергетична програма Р. Рейгана (1981 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювання енергозбереження високими цінами на нафту; – заміщення нафти іншими видами палива. 	Зниження споживання нафти з 18,8 млн. барелів у день у 1978 р. до 15,2 млн. барелів у день у 1983 р.
	Програма «Energy Star» (1992 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – скорочення викидів парникових газів за рахунок підвищення енергоефективності; – зниження неефективного споживання енергії електроприладами. 	До 2007 року близько 12 % нових будинків було побудовано по стандартах Energy Star, ці будинки споживають на 35-40 % менше енергії, чим середній будинок. Споживачі, що вибрали продукцію з етикеткою Energy Star тільки у 2008 році заощадили 19 млрд.дол. на рахунках за комунальні послуги й запобігли викидам парникових газів, які еквівалентні вихлопам 29 млн. автомобілів. За період 1985 – 1995 рр., енергозберігаюча ефективність холодильників зросла у 3-7 разів, морозильників у 4-5 разів, кондиціонерів в 3 рази, електронагрівальних приладів в 4-5 разів.

1	2	3	4
США	Енергетична програма Б.Клінтона (1993 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – державна участь у регулюванні енергетичного ринку; – зниження емісії газів, що викликають парниковий ефект; – активізація НДДКР у сфері сонячної енергетики – приблизно на 30 %; – диверсифікованість енергетичних поставок; – озвиток вітроенергетики. 	Видобуток нафти в країні скоротився на протязі 1993- 2000 рр. більш ніж на 1 млн. барелів у день, а споживання нафти, завдяки динамічному економічному зростанню, збільшилося з 16,47 млн. бар/день до 18,75 млн. бар/день. Жорсткість стандартів щодо електроприладів до 2000 р. забезпечила зниження пікового навантаження в мережах на 22 ГВт та фінансову економію в розмірі 27 млрд. дол.
	«Мільйон сонячних дахів» (1997 р.).	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення шкідливих викидів в атмосферу за рахунок використання екологічно чистої енергії; – створення високотехнологічних 70000 робочих місць у сфері сонячної енергетики й суміжних галузей; – збільшення внутрішнього ринку й обсягів виробництва при зменшенні вартості сонячних енергетичних систем. 	У 2009 р. сонячною енергетикою у США було охоплено більше 1,5 млн. будинків. Автомобілі спалюють 15 % бензину й 85 % целюлозного еталону, виготовленого за допомогою нових процесів з таких деревних рослин, як просо або відходи сільськогосподарських культур.
	Енергетична програма Дж. Буша (2001р.)	<ul style="list-style-type: none"> – розширення стратегічного резерву нафти; – збільшення внутрішнього виробництва; – підвищення ефективності споживання нафти; – розвиток нових технологій; – активні дії щодо диверсифікованості джерел імпорту нафти; – надання державних дотацій та податкових пільг виробникам енергії; – жорсткість стандартів споживання й т.п.; – скорочення споживання бензину на 20 % протягом 10 років. 	До кінця 2002 року запаси нафти склали 566 млн. барелів, в 2005р. – 700 млн. барелів, що в 7 разів більше, ніж в 1980-х рр. Щорічне зниження енергоемності ВВП на 1,2 % у 2001 – 2008 рр.
	Енергетична програма Б. Обами (2009 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – будівництво нових енергосистем з метою вирішення питання щодо постачання енергії у міські й індустріальні центри; – розробка нових енергозберігаючих технологій; – проведення тренінгів й семінарів для роз'яснювальної роботи. 	
Данія	Перша національна енергетична програма (DE76).	<ul style="list-style-type: none"> – введення енергоефективних стандартів для усіх будинків; – високі податки на використання газу й нових автомобілів; – встановлення централізованої системи теплопостачання безпосередньо у будинках по всій країні; – виділення значних коштів у чисті й поновлювані джерела енергії, особливо енергію вітру; – розвиток нових технологій. 	На початку 70-х частка спільно виробленої енергії й тепла у Данії становила менше 10 %, на початку 90-х вона зросла до 60 %, а зараз вже складає 80 %. До 1990 року вітряних турбін було більше п'яти тисяч, їхня потужність перевищила 500 МВт. Частка вугілля зменшилася з 90 % до 85 %. Більш ніж на 60 % датських будинків опалюються централізованою системою теплопостачання. Нові автомобілі стали обкладати податком по більш ніж 105 % від вартості автомобіля. 21 % виробництва енергії здійснюється за рахунок вітрових електростанцій.
	Енергетична програма «Енергія 2000» (1988 р.)	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення використання екологічних видів палива, у число яких увійшла біомаса (солома, деревина, гнойові стоки й побутові відходи); – зниження на 20% викидів вуглекислого газу. 	Викиди CO ₂ з 1988 по 2001 р. скоротилися на 36%,

1	2	3	4
Данія	«Програма розвитку поновлюваної енергії» (1990 р.)	– розвиток використання поновлюваних джерел енергії.	З 1989 р. частка поновлюваних джерел в енергосистемі Данії зростає з 0,1 % до 28 % у 2007 р.. З 1997 р. по 2000 р. встановлювалося в середньому по 300 МВт потужностей вітротурбин у рік. На даний момент сумарна потужність парку ВЕУ Данії становить більше 1700 МВт, що забезпечує 10 %-й внесок вітроенергетики у загальний енергобаланс країни
	«Програма розвитку біоенергетики» (1995 -1998 рр.)	– стимулювання технологічного розвитку систем, що використовують біомасу.	У 1995 р. внесок біомаси становив 61 ПДж (6 % загального споживання первинних енергоносіїв), у 2000 р. – її частка збільшилася до 84 ПДж або 8,3 % загального споживання первинних енергоносіїв.
	Енергетична програма «Енергія 21» (1996 р.)	– збільшення використання соломи на ТЕЦ; – переустаткування до максимально можливого ступеня блокових опалювальних установок потужністю понад 250 КВт у сільських районах з переходом з вичерпаного палива на біомасу; – зменшення викидів CO ₂ ; – поновлювана енергія у 2005 р. буде забезпечувати 12-14 % загального енергоспоживання країни, а до 2030 р. перевищить 50 % рівень у загальній структурі палив, які використовуються для енергії.	У 1999 році Данія досягла чистої енергетичної самозабезпеченості. Зниження викидів CO ₂ протягом 1996 – 2002 рр. склало 19 148 тис. т/рік або 26,2 %. Енергоємність кожної одиниці ВВП у 2007 році знизилася на 40% у порівнянні з 1980 роком. За цей час загальне споживання енергії збільшилося лише на 7,4 %, тоді як датська економіка зростає на 78 %. Частка поновлюваних джерел в енергосистемі Данії у 2007 р. склала 28 %.
	Програма енергетичного маркування будинків	3 – обов'язкове енергетичне обстеження будинків й енергетичне маркування будинків та приміщень площею більше 1500 м ²	– щорічно маркуванню піддаються 40-45 тис. малих будинків; – щорічно в енергетичних планах вказується необхідність здійснення нових інвестицій на суму більше 1 млрд. датських крон (майже 200 млн. євро); – щорічне скорочення витрат на енергію на суму понад 150 млн. датських крон (20 млн. євро); – енергозберігаючі заходи дають ефект в середньому протягом більше 25 років.
Японія	«Саншайн» (середина 1970-х рр.)	– освоєння поновлюваних джерел енергії шляхом розробки фотоелектричних систем, так званих сонячних батарей, що перетворюють енергію світла в електричну;	З 2000 року Японія вийшла в лідери у світі з використання сонячної енергії, насамперед, за рахунок надання державних субсидій. У 1973 р. 78 % споживання первинних енергоресурсів припадало на нафту, значна частка її імпортувалася; до 1980 року частка нафти у складі первинних енергоресурсів, що споживалися, зменшилася до 66,1 %, до 1990 р. – до 57,2 %, у 2000 р. – до 51,0 %. У 2003 р. було досягнуто знаковий показник: на нафту припадало лише половина первинних енергоресурсів. У цей час близько 40 % енергетичних потреб Японії покривається нафтою. З 1970 по 2005 р. частка атомних електростанцій у виробництві енергії збільшилася практично з нуля до 9,4 %. Споживання вугілля зросло більш, ніж у півтора рази, в абсолютних цифрах збільшилося з 2544 ПДж у 1970 році до 4636 ПДж у 2005 році.
	«Мунлайт» (середина 1970-х рр.)	– скорочення енергоспоживання; – диверсифікованість енергетичних ресурсів; – розвиток атомної енергетики; – розширення використання вугілля.	

1	2	3	4
Японія	«Маєкава»	– зменшення енергоємного виробництва шляхом ліквідації протекціоністських обмежень імпорту, крім деяких сільськогосподарських товарів, у першу чергу рису.	У відсотковому відношенні з 1975 р. по 2000 р. частка промисловості у загальному енергоспоживанні країни скоротилася з 65,5 % до 49,9 % при загальному зростанні споживання енергії в країні з 290 млн. т (у нафтовому еквіваленті) до 405 млн. т.
	Програма щодо підтримки використання сонячної енергії	Мета: до 2010 довести загальну потужність станцій до 4 820 МВт.	У 2000 році японці збільшили виробництво сонячної енергії до 128 МВт (у чотири рази) у порівнянні з 1974 р. В 2004 році виробничі потужності виробників сонячних батарей, становили 527 МВт у рік, до 2006 року вони зросли до 850 МВт. За 2009 рік кількість енергії, виробленої в Японії за допомогою сонячних батарей – подвоїлася й склала 2140 МВт.

Таблиця А.5. Завдання й функції органів державної влади Данії у сфері енергозбереження

Органи управління енергозбереженням	Завдання, функції	Законодавче забезпечення
1	2	3
Державний рівень		
Міністерство економіки й підприємництва	Відповідає за питання енергоефективності.	«Енергетична політика 1976 р.» (перший енергетичний план). На зміну плану 1976 року були прийняті стратегії «Енергетика-81» і далі, у 1990 році, «Енергетика-2000». У 1996 році було опубліковано План дій у сфері енергетики датського уряду «Енергія 21». У травні 2001 року прийнято новий план дій щодо стимулювання енергозбереження.
Орган з регулювання енергетики	контроль над тарифами за розподіл й підключення, як для місцевих розподільних мереж, так і великих трансграничних передавальних систем; прозорість цін й умов постачання. Споживачеві повинна бути забезпечена можливість порівнювати таку інформацію у різних постачальників; розгляд скарг, що відносяться до монопольних аспектів скарг споживачів й енергетичних компаній на інші енергетичні компанії; – ініціативи, спрямовані на підвищення ефективності – зокрема, на забезпечення того, щоб компанії-монополісти, що не піддаються конкурентному тиску, все ж таки ставили постійне підвищення ефективності як своє першочергове завдання.	
Датське енергетичне управління, діє в рамках Міністерства	Рішення питань, пов'язаних з виробництвом, транспортуванням, постачанням й споживанням енергії, виконує консультативну й контрольну функції, аналіз й оцінку розвитку в області енергетики на національному й міжнародному рівнях.	Закон про енергозбереження, схвалений парламентом у 2000 році, визначає загальні рамки пріоритетності й координації виконання як централізованих, так й децентралізованих заходів енергозбереження. Кілька законів з конкретних питань, таких як Закон «Про теплопостачання» (1979 р.), «Про газопостачання» тощо.
Датське агентство з підприємств й житла	Відповідає за будівельні норми.	
Агентство з досліджень у сфері містобудування	Проведення досліджень для розробки стандартів у сфері енергоефективності.	
Місцевий рівень		
Місцеві комітети енергозбереження	Організація співробітництва й координації у сфері енергозбереження на місцевому рівні.	

Джерело [77]